

ЛЕЗГИ

Газет

Жуван Ватан, ватанэгълияр,
дидед чІал хуьх!

Метлеблугуьруьш

Хийир ЭМИРОВ

Дагъустан Республикадин Кьил Сергей Меликов 20-февралдиз Арабрин Сад авунвай Эмиратрин Мугъаммед бин Заидан тІварунихъ галай гуманитарний илимрин университетдин директор, доктор Халиф Мубарак Аз-Захири кьиле авай делегациядихъ галаз гуьруьшмиш хъана.

Рикел хкин хьи, и мугъманар Дагъустандиз январдин вацра атанай ва гъа вахтунда жуьреба-жуьре хилера санал кваллахунин терефар веревирд авунай. Ихтилат физвай хилерик туризм, экономика, меденият, образование, экология, хуьруьн майишат ва здравоохранение акатзава. Нубатдин гуьруьшдал гъакъикъи теклифар, гъа гьисабдай яз здравоохраненидин, туризмдин ва образованидин хилера сауал кваллахунин мумкинвилер веревирдна.

ОАЭ-дай Дагъустандиз атанвай мугъманар риклин сидкъидай тебрик авуналди, Сергей Меликова кьве терефди санал кваллахун мадни гегъенш жезвайди кьейдна.

«Вилик сеферда чна саналди тир проектар уьмуьрдиз кечирмишунин карда кьве терефдизни хийир хкатдайвал санал кваллахунин мумкинвилериз талукъ месэляяр веревирднай. Гъилегъил аваз кьарарар кьабулунай за ОАЭ-дин посольстводилай разивалзава. Чи алакьайри гъакъикъи теклифар майдандиз акъудуни зун шадарзава. Чав куь паттай тайин куьмек агакъзава. И кардай заз куь халкъдиз ва уьлкведиз сагърай лугъуз кІанзава», - лагъана региондин Къили.

Вичин нубатдай доктор Халиф Мубарак Аз-Захириди Дагъустандини Араб-

рин Сад авунвай Эмиратри санал кваллахунин мумкинвилериз разивилин кьимет гана.

«Чун гуьруьшмиш хьунин нетижайрикай чна ОАЭ-дин кьилин руководстводив агакъарна. Жаваб яз, уьлкведин регъберди Дагъустандихъ галаз санал кваллахун вилик тухун лазим тирдакай лагъана. Теклифар шадвилелди кьабулна ва амадагвили, санал кваллахунин алакьаяр мадни мягъкемарун лазим тирдакай малумарна. Чун пара хушвилелди кьабулунай куьн пара сагърай», - лагъана Арабрин Сад авунвай Эмиратрин Мугъаммед бин Заидан тІварунихъ галай гуманитарний илимрин университетдин директор, доктор Халиф Мубарак Аз-Захириди.

Ада гъакъи ОАЭ-дин президентдин тІварунихъай Сергей Меликовал, уьмуьрдин юлдаш рагъметдиз финихъ галаз алакьалу яз, башсагълугъвили гафар агакъарна.

Арабрин делегация республикадин онкогематологиядин центрадин проектидихъ галаз танишарунни кьиле фена. Ам эцигун здравоохраненидин хиле кьве терефдини санал кваллахунин жигъетдай хъсан чешнедиз элкьведа. Мугъманар проектидихъ галаз Дагъустандин вице-премьер Абдурагъман Магъмудова танишарна. Гележегда арадал кьведай онкогематологиядин центрадин аялрин отделенида 85 ва чехибурун отделенида 65 чарпайдин чкаяр жеда.

Арабрин Сад авунвай Эмиратрай атанвай мугъманриз Дагъустанда уьмуьрдиз кечирмишзавай образованидин «Альтаир» проектикайни суьгъбетна. РД-дин образованидин ва илимдин министр Ягъя Бучаеван гафаралди, региондин центрада бажарагълу аялриз ва жаванриз виликди фидай мумкинвилер яратмиш-

да, ина абуруз «Илим», «Искусство», «Спорт», «Проктар газурунин кар» хилерай чирвилер гуда.

Мугъманар Дагъустандихъ туризмдин рекъай авай мумкинвилерихъ галаз танишарна. РД-дин вице-премьер Муслим Телякавова республикадин вири дуьньяда метлеб авай культурадин, архитектурадин, тарихдин лап гуьрчег чкайрикай, девлетлу ирсиникай, халкъдин сеняткарвилерикай суьгъбетна.

Республикадин Къили кьейд авурвал, жуьреба-жуьре дережайрин мугъманханаяр, глэмпингар, ял ядай зонаяр галай туриствилин объект уьмуьрдиз кечирмишунихъ еке метлеб жеда.

«Туриствилин объект эцигунин карда куь тежрибадикай менфят кьачун чи ватанэгълийри хушдиз кьабулда. Иллаки куьне гъар са кап чил ишлемишзавай тегъер чаз пара хуш я», - кьейдна Сергей Меликова.

Проектдиз мугъманри еке итиж авуна. Талукъ ведомствояр проект вичин тамам гьалдиз гъунин меслятдал атанва.

«Кар алайди чи экспертти талукъ месэляяр чпин арада веревирд авун я. Чилин патяхъай лагъайтІа, лап кьулай участок теклифзава. Анал мугъманханаяр, алишверидин майданар, халкъдин сеняткарвал вилик тухудай карханаярни эцигиз жеда. Чи экспертриз дуьньядин гзаф уьлквейра кваллахунин тежриба ава», - баянар гана Халиф Мубарак Аз-Захириди.

Гуьруьшдин нетижаяр кьадайла, кьве терефни Дагъустандини ОАЭ-дин арада санал кваллахунин, амадагвили алакьаяр мадни мягъкемарунин меслятдал атана.

Дагъустандин Къили вири проектар вичин гуьзчивилик жедайдахъ мугъманар инанмишарна.

Нумрадай кІела:

БАТАНПЕРЕСВАЛ

Вилик сенгеррал

Чна гъар йисан 23-февралдиз Ватандин кьаравулда акъвазнавай кьегъалар рикел гъизва, абурун гъуьрметдай хуш келимаяр лугъузава. И юкъуз чна четин, амма гъуьрметлу пеше - Ватандиз вафалудаказ кьуллугъ авунин, уьлкведин милли итижар хуьнин, адан оборонадин бажарагълувал мягъкемарунин, чи ватандашриз уьмуьрдин ислягъ, кьулай, Россия дурумлудаказ вилик финин шартІар яратмишунин пеше кьхнавай ксар тебрикзава...

» 3

МЕДЕНИЯТ

Алиса Къулиева - «Виридалайни хъсанди!»

Алай йисан 14-январдиз телевиденидин Сад лагъай каналда «Лучше всех!» («Виридалайни хъсанди!») передачада (шоу) иштиракай ва лезги тІуьнар гъазурай Алиса Къулиевадикай гзафбуруз хабар хъана жеди...

» 6

ЭКОНОМИКА

Ахцегъар - туризмдин меркез

Сифте нубатда чна кІелзавайбурун дикъет XIX асирдин урусрин кьеле реставрация авунин важиблу месэладал желбда. И кар патал мергъяматлувили «Ахцегъарин кьеле» фонд тешкилнава. Ада федеральный манадин медениятдин ирсинин и объект, тукълуьр хъуьну, музейдин туриствилин мураддиз ишлемишун патал 49 йисан муддатда арендадиз кьачуна.

» 7

САВАДЛУВАЛ

Манияр туш, дердияр я

Мектебра дидедин чІал чирун патал бес кьадардин сятар чара ийизвач. Лезги районрин аялрин бахчайра мярекатар аялрихъ галаз лезги чІалал тухузвач, абурухъ галаз хайи чІалалди рахазвач.

» 8

ЭДЕБИЯТ

СтІал Сулейман ва Хуьруьг Тагъир

Х.Тагъирахъ галаз мукуьвай таниш хьун патал СтІал Сулейман Хуьруьгдин хуьруьз фена. Ина сифте яз лезги халкъдин чІехи кьве шаир сад-садахъ галаз гуьруьшмиш хъана. СтІал Сулеймана Хуьруьг Тагъираз еке тагъсир авуна.

» 10

СПОРТ

Европадин чемпион

И йикъара Румыниядин меркезда азадказ кьуршахар кьунай кьиле феи Европадин чемпионатда Грециядин патай экъечІзавай чи ватанэгъли Даурен Куругълиев 86 кг-дин заланвал авайбурун арада кьизилдин медалдиз лайихлу хъана.

» 12

Чечняда кыле тухвана

Салим САЛИМОВ

19-февралдиз РД-дин Кыл Сергей Меликова РФ-дин Хатасузвили Советдин председателдин заместитель Дмитрий Медведеван регьбервилек кваз Грозный шегьерда кыле феи совещанида иштиракна.

РФ-дин Яраклу Къуватрин комплект тамандиз ацтурунин месэладай СКФО-дин регьберихъ галаз кыле тухвай мярекатда Д.Медведева кьейд авурвал, алай йисан февралдин вацран делилралди, Россиядин спецназдин университетди 16 агъзурдалай виниз ксар гъазурнава. «Чирвилер, вердишвилер къачурдалай къулхъ абур дяведин махсус серенжемда иштиракун патал рекье туна. СВО-дин зонада выпускникри женгинин рекъий хъсан ерияр, журэтлувилер, мягкемвилер ва гъалибвал къачунин гъевес къалурзава. Оборонадин министерстводин делилралди, 1-январдилаи санлай улькведа къушунрин сад авун-

вай дестейриз аскервилерин къуллугъдал 53 агъзурдалай гзаф ксар къабулнава», - кьейдна Д.Медведева.

Чечнядин меркезда и юкъуз Д.Медведева «Ахмат» подразделенидик кваз гуьгъуьллувилелди къуллугъзавайбурухъ ва Россиядин, Чечнядин игитрихъ галазни гуьруьш кыле тухвана.

«Гележег СВО-дин иштиракчийрилай аслу я»

20-февралдиз республикадин регьбер Сергей Меликова РФ-дин Президентдин Къарарда къалурнавай серенжемар кылииз акъудунин рекъий РД-дин оперативный штабдин заседание кыле тухвана.

совещанидални месэла къарарна.

«Яраклу Къуватрин жергеяр ацтурунин карда СКФО-дин республикадин роль кьейдна, гьелбетда, - чи ватангълийри кутунвай пайни: Россиядин 9 Игит да-

«Къе чна вири къуватар военный къуллугъчийрин хизанриз кумек гунихъ элкьурзава. Мукъвал-мукъвал аскерин багърийрихъ галаз гуьруьшмиш жезва, абурун талабунар кылииз акъудиз алахъзава. СВО-да иштиракзавайбурун, абурун хизанрин тереф хуниин максадалди жемиятдин са шумуд тешкилат арадал гъанва. И гьерекадин иштиракчийр гъукумдин вири органар я. РФ-дин МВД-дин, прокуратурадин къуллугъчийрин, республикадин прокурордин, Халкъдин Собранидин депутатрин, Гъукуматдин Председателдин, РД-дин Госсекретардин аппаратдин алахъунар иллаки кьейд ийиз кланзава», - лагъана ре-

спубликадин Къили.

Ада РФ-дин Яраклу Къуватра ватандашар икьардин бинедаллаз къуллугъдал хкъагъунин кваллахар ерилудаказ тешкилун герек тирди рикел хкана ва шегьеринни районрин килериз и месэла хуси гуьзчивилик кутуниз эвер гана. «Гележег СВО-дин иштиракчийрилай аслу я», - РФ-дин Президент В.Путинан и гафар тикрарна С.Меликова.

Къилин месэлайрикай сад икьардин бинедаллаз РФ-дин Яраклу Къуватрин жергейриз къуллугъдал ватандашар хкъагъунин талукъ серенжемар кылииз акъудуникай тир.

Сергей Меликова кьейд авурвал, и барадай 19-февралдиз Грозныйда РФ-дин Хатасузвили Советдин председателдин заместитель Дмитрий Медведеван регьбервилек кваз кыле феи

гъустанвиар я. Чпин буржи чешне-лудаказ тамамарзавай гзаф къадар офицерар, аскерар государстводин шабагъар гуналди кьейдна», - лагъана С.Меликова.

И мукъвара телеф хъайи полковник Мегъамедали Мегъамеджановакайни рахана. Ам 18-армиядин командующийдин заместителдин къуллугъдал алай. 17-февралдиз ам хайиди тир Хъуьлуьд-рин хуьре кучукна.

Мубаракрай!

РД-дин Кыл Сергей Меликован Указдалди (2024-йисан 15-февраль, №10) чи ватангъли, РД-дин МВД-дин медениядин центрадин художник-декоратор Хидир-Зулдан Юнусович ЮНУСОВАЗ «Дагъустан Республикадин халкъдин художник» лагъай твар ганва.

Х.-З. Юнусов «Лезги газетдин» редакциядихъ галаз фадлай алакъяр хуьзвай вафалу амадагрикай сад я. Иллаки гъар йисуз газет къызвай члавуз ада и карда редакциядиз еке кумекар гузва. Чи кьегъал ватангълидин яратмишунриз ихътин чехи дережадин кьимет гунал чна дамахзава.

«Лезги газетдин» редакциядин коллективди Хидир-Зулдан Юнусовичаз чехи дережа риклин сидкыдай мубаракзава, адахъ мадни еке агалкъунар, хизанда хушбахтвал хъун алхишзава.

Хабарар

Гъазурайди - Муса АГЪМЕДОВ

26 проект хкъанава

Улькведин хуьруьн майишатдин министерстводи Дагъустанда культуртехнический серенжемар кыле тухуниз талукъ 26 проект хкъанава. Идакай РД-дин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министерстводин телеграм-каналди хабар гузва.

Чешмеди къызвайвал, винидихъ кьейднавай мярекатар кыле тухудай майданрин къадар 4 агъзур гектардилаи гзаф мулкуникай ибарат жеда. Ведомстводин делилралди, эхиримжи 5 йисан къене республикада хуьруьн майишатда ишлемишун патал 27 агъзур гектар чилер кардик кутунва. Идакай хейлин майданар культуртехнический серенжемар кыле тухуналди желбнава. Ик, 2019-2023-йисара умуьрдиз кечирмишнавай 170-далай виниз проектрин сергъятра аваз, 17 агъзур гектардилаи гзаф майдандал чил хуьруьн майишатда ишлемишун патал гъазуруниз талукъ серенжемар кыле тухванва.

Майданар артухарда

2024-йисуз Дагъустанда картофар, салан майваяр, халикъарлуз (бахчевые культуры) цадай майданар артухарда. Идакай, РД-дин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министр Мухтарбий Аджекован гафарал асаслу яз, ведомстводин телеграм-каналди хабар гузва.

Министрди кьейд авурвал, Дагъустанда алай йисуз, санлай къачурла, цадай чилерин къадар 373 агъзур гектардиз барабар жеда. 2024-йисан бегьер патал 90 агъзур гектарда зулун магъсулар канва. Гатфарин тумар лагъайтла, 233 агъзур гектардикай ибарат майданрал цун фикирда къунва.

Чиновникдин гафаралди, гъа са вахтунда, шаз хали-къарлуз 6,9 агъзур гектардин майданра канвайтла, алай йисуз и рекъем 8,2 агъзур гектардив агакъна артух жеда.

Гъакни кьейдзавайвал, 2023-йисуз салан майваяр 41,1 агъзур гектарда канвай. ЦИ и мулкарин къадар 41,8 агъзур гектардал къван артух жеда. Картофрикай рахайтла, шаз абур 19,1 агъзур гектардин майданра канвайтла, ци и рекъемни 19,5 агъзур гектардив агакъна артух жеда.

Мухтарбий Аджекова мадни алава хъувурвал, гатфарихъ чуьлда кваллахар кыле тухунал 3,2 агъзур ульчмедилаи виниз чил гъалдай, тумар цадай техника ва мянарддай затлар вегъедай машинар желбнава.

Зирзибилдикай азадна

Хасавюрт, Каспийск, Буйнакск ва Къилепатан Сухокумск шегьерра ихтияр авачиз зирзибил гадардай къуд чка михьи авун кылииз акъудна. Идакай Дагъустандин премьер-министр Абдулмуслим Абдулмуслимова ихтилатна.

Ада кьейдзавайвал, «Михьи улькве» проектдин сергъятра аваз кыле тухванвай и серенжемдиз, улькведин тлебиатдин ресурсрин ва экологиядин министерстводихъ галаз икьрар хъуналди, 1 миллиард манат-дилаи виниз такъатар харжнава.

Къилди къачуртла, «Дагъустандин экономика» телеграм-каналди, РД-дин тлебиатдин ресурсрин ва экологиядин министерстводал асаслу яз, къызвайвал, винидихъ ихтилат физвай чкъар зирзибилдикай михьи авун патал къилин такъатар федеральный бюджетдай ракурна (960 миллион манат). Республикадин бюджетдай лагъайтла, и максадар патал генани 50 миллион манат алава хъуьна.

Хабар гузайвал, и серенжем кылииз акъудуналди, 227 агъзур дагъустанвидин яшайишдин ери хъсанариз алакъна, гъик хьи, гила 35 гектардикай ибарат мулкар зирзибилдикай, пис нирикай азад хъанва.

А.Абдулмуслимован гафаралди, азад хъувунвай чилер февралдин эхирралди шегьеррив вахкун пландик кутунва. Чешмеди гъизвай делилралди, майишатдин кваллахдал желб хъийидай майданрин къадар, санлай къачурла, 35,4 гектардиз барабар я.

Дегишвал хъанва

Алай йисан январдин нетижайралди, Дагъустанда инфляциядин къадар 1,2 процентдиз барабар хъанва. «Дагъустан-статдин» делилар «Дагъустандин экономика» телеграм-каналди раижнава.

Къилди къачуртла, республикада сезондинбуру тушир емишринни салан майвайрин кьиметар юкъван гъисабдалди 4 процентдин, некледин суьрсетдин лагъайтла, саки 2 процентдин кжаж хъанва.

Гъа са вахтунда йисан сад лагъай вацра вечерен какайрин кьимет агъуз аватнавайди тайинарнава. Ик, юкъван гъисабдалди 10 какадикай ибарат лоток 135-140 манатдай маса гузва.

Гъакни кьейдзавайвал, РД-да алатай вацра гзафни-гзаф кьиметар кжаж хъанвай недай суьрсетар тушир метягърин арада электробытовой ва яшайишдиз талукъ маса такъатар (1,6 процент), дарманар (1,3 процент) ва парчаар (1,02 процент) ава.

23-февраль Ватан хуьзвайбурун югь я
Вилик сенгеррал

Нариман ИБРАГЪИМОВ

Къенин гъакьикъат ахтынди я хьи, Россиядин Федерация, халкъ такланзавай уьлквейри, пачагъри, военныйри, политикри, экономистри чпин алчах мурадрикй ачухдиз малумарзава, чпин гаф акатзавай виридаз Россия зайифарунин кардик къуьн кутуниз эвер гузва. Украинада военный махсус серенжем давам жезва. США-ди, коллективный Западди Зеленскийдин режим мадни яракълалди, долларралди таъминарзава. НАТО-дин килевайбуру ислягъ инсанрик къурху кутадай гъараюнар ийизва. Ихътин къалабулхурин вахтунда Ватан хуьн, адаз къуллугъ авун гъар са ватандашдин къилин игътиягъдиз, мураддиз элкъуьн лазим я. Уьмуьрди гъа ик!

рибаш аскеррин къегъалвилер халкъди рикелай алуд тийизвайдакай лугъузва.

рибаш аскеррин къегъалвилер халкъди рикелай алуд тийизвайдакай лугъузва.

Ватандиз къуллугъ авуникай, ам клан хуьникай уьлкведин Президент Владимир Путина Ватандин Чехи дяведин нетижайриз талукъарнавай вичин макъалада гъар садаз таъсирдайвал къенва: «Зун рикивай агъунва хьи, арадал къезвай четин гъалари истемишзавайвал ва, чанни гъайиф татана, буржи намуслувилелди къилиз акъудун хътин ери Россиядин инсанриз хас лап къилин къилих я. Къенин юкъуьни чан къурбанд ийиз гъазур хуьн, ватанпересвал, къвализ, хизандиз, Ватандиз авай кланивал хътин ерияр Россиядин общество патал лап бинелугур, къакъудиз тежербур яз ама. Гъа и ериярчи уьлкведин аслу туширвал субтарзавай бинери я...»

Алай вахтунда чи Яракълу Къуватар дуьньяда ислягъвал хуьнин, коллективный Западдин чапхунчивилин гъерекатрин вилик пад къунин ва международный террориствилин организайриз акси женгинин вилик сенгеррал ала. Инсаният дяведин цук кутадай фикиррал алай къуватар артух жезва. Абурун вилик пад къун тавуртла, дуьньядин халкъар пара хаталувилик акатда. Гъавилияй Россиядин регъберри Яракълу Къуватрин къудратлувал, мягъкемвал мадни хкаждай серенжемар къабулзава.

Лугъун лазим я хьи, Ватан хуьнин буржидиз вафалу рухваар, рушар уьлкведа гъаф ава. Гъа гъисабдай яз, – Дагъустандани. И кар абуру Ватандин Чехи дяведин мусибатдин йисара, фашистрин къушунри чукурай, кайи, барбатл авур хуьрер, шегъерар, кархана-яр, майишатар къачел ахкъалдардайлани, пятилеткайрин планар къилиз акъуддайлани, стха уьлквейрин тлалабуналди интернационалиствилин буржи тамамардайлани, 1999-йисуз Дагъларин уьлкведал яракъламмиш хъанвай бандитрин дестейри вегъейлани, уьткъемвилелди къилиз акъудна. Бубайрин баркаллу крар къе жегъил несилри давамарзава. Сагърай чеб! Къуллугъдин, кеспидин везифаяр намуслувилелди, уьткъемвилелди къилиз акъудай гъар са къегъалдин крар, игитвилер чи жаванриз хъсан чешне я.

Къуллугъзава Ватандиз

Къагъриман ИБРАГЪИМОВ

Чи ватангъли капитан СУЛТАНМУРАДОВ Рагъман и йикъара отпускъдиз хтанвай. Зун адахъ галаз гуьрушмиш хъана.

Рагъман 1991-йисуз Белиж поселокада погранкъуллугъдин прапорщик Эдикан хизанда дидедиз хъана. 2008-йисуз ада Белиждин гимназияда 11-класс акъалтарна. Шоколада хъсан къиметралди клелна. Дахди къуллугъзавай частунин аскеррал, офицеррал, абурун военный парталрал, низамдал Рагъман гъвечлизамаз ашукъ хъанвай. Военный къуллугъчийрин хизанра чехи хъанвай гъаф гайири хъиз, Рагъманани вичин бубадин рехъ давамарун къетна. Вичин рикле авай мурад къилиз акъудун патал ам Москвадин командира гъазурдай высший училищедиз гъахъна. Эчеклиз кланзавайбурун къадар гъаф тир. Баллар бес тахъуниз килигна, ам элкъвена хтана, амма руьгъдай аватнач, чирвилер хкаж хъийиз, беден мягъкемариз алахъна. 2010-йисуз ам имтигъанрай экъечна. 2012-йисуз ада клелзавай училищедиз РФ-дин миноборонадин приказдалди институтдин статус гана. 2014 -лагдай йисуз Рагъмана ам агалкъунралди акъалтарна. Ана клелай йисара гележегдин офицерди дерин чирвилер къачуна. Лейтенант Приволжский Федеральный округдин Чувашиядин Чебоксары шегъердин къенепатан къушунрин взводдин командирвиле къуллугъиз реке туна. Саки пуд йисуз ина къуллугъдайдалай гъугъуьниз ам Чувашияда авай Росгвардиядин управленидиз дестедин командирвиле ракъурна. Къве йисалай Рагъман Татарстандин Казан шегъердиз акъатна. Ина ада пуд йисуз ротадин командирдин заместителдин везифаяр тамамарна. 2022-йисан февралдин сифте кылерай ада къуллугъзавай рота Белгороддин областдиз реке туна. Махсус серенжемдив гатлунай сифте йикъалай ада военный гъерекатра иштиракна. 2023-йисан сифте кылерай Башкортастанда Росгвардиядин управленидиа отделдин начальник яз къуллугъзава. «Армияда къуллугъ авун – еке жавабдарвал я. Армияди лигъимарда. Ана халисан дуьстар жагъида. Вилик акъвазнавай месэляри жува гъализ чирда», – лугъузва Рагъман Султанмурадова.

Инанмиш я хьи, гъалибвал чи пата жеда. Къуллугъдин везифаяр виклегъвилелди тамарзавай виклегъ офицер «Жуьрэтлувал къалурунай», «Къуллугъда тафаватлу хуьнай» медалрин сагъиб я. Махсус серенжемдин иштиракчи женгерин гъерекатрин ветеран я. Рагъманани адан уьмуьрдин юлдаш Эбидаддин хизанда къве аял тербияламишзава. Къуй Ватандиз къуллугъзавай квеъ чандин сагъвал, хизанда хушбахтвал хуьрай!

Рикел хуьнин югь

Афгъанистан –
чи тлал

Хазран КЪАСУМОВ

15-февралдиз Советрин къушунар Афгъанистандай ахкъудайдалай инихъ 35 йис тамам хъана.

Аниз гъахъай 1979-йисан 25-декабрдай ахкъудай 1989-йисан 15-февралдалди дяведа Советрин Армиядин 620 агъзур аскерди ва офицерди иштиракна. Абурукай 15 агъзурдалай гъаф ксар (141 дагъустанви) игитвилелди телефон хъана.

Афгъанистандин дяведа элкъвена Ватандиз хтун къисмет тахъай гъаф аскеррин дидеяр къе сагъ яз ама, риклера лагъайтла абурун, хер ава. Рикел Дагъустандин халкъдин шаир Фазу Алиевадин гафар къезве: «Гъиниз гуьлле гайитлани, ам дидедин риклихъ галукъзава».

Чи гъаф аскерри-интернационалистри Афгъанистандин дяведа игитвилер къалурна. Къасумхуьруьн райондай а дяведа 134 касди иштиракна. Интернациональный буржи къилиз акъудайла, абурукай вад къегъал телефон хъана. Рагъмет хуьрай чпис.

ИНГЪЕ АБУР:

Гуьлмегамед КЪУРБАНОВ. 1961-йисан 3-ноябрдиз Герейханован хуьруьн 1-отделенида дидедиз хъана, 1981-йисуз адаз СССР-дин Яракълу Къуватрин жергейриз эвер гана. Гъа йисуз телефон хъана. Адаз Яру Гъетрен орден гана (къейидалай къулухъ). Герейханован хуьре кучукава.

Раидин ОСМАНОВ 1960-йисуз Герейханован хуьруьн 1-отделенида дидедиз хъана, 1980-йисуз Яракълу Къуватрин жергейриз эвер гана. Взводдин командир къутармишдайла, телефон хъана. Адаз Яру Гъетрен орден гана (къейидалай къулухъ). 1980-йисан майдиз Герейханован хуьре кучукава.

Алискер ПЛАТОВ 1964-йисуз Герейханован хуьруьн 1-отделенида дидедиз хъана. 1982-йисуз адаз армиядин жергейриз эвер гана. Афгъанистанда 1981-йисуз телефон хъана. Адаз Яру Гъетрен орден гана (къейидалай къулухъ). 1982-йисуз Герейханован хуьре кучукава.

Абдул САИДОВ 1961-йисан 18-июндиз Хипитрал дидедиз хъана. 1980-йисан июндилай младший сержант Саидов частунин къилдин отделенидин командир тир. 1981-йисан 5-февралдиз нубатдин женгина ада 4 басмач тергна, женгинин са юлдаш хата-суз чкадиз акъудна. БТР-да аваз

ада отделенидин гъерекатриз регъбервал гана. Абдул Саидоваз Яру Гъетрен орден гана (къейидалай къулухъ). Ам 1981-йисан февралдиз Эминхуьре кучукава.

Гъажи СЕЛИМОВ 1962-йисуз Вини Стлалрин хуьре дидедиз хъана. 1984-йисан 20-сентябрдайла къилдин отряддин разведчик тир. Адаз Яру Гъетрен орден гана (къейидалай къулухъ). 1985-йисуз Вини Стлалрин хуьре кучукава.

Чи аскерин-интернационалистрин игитвилер, экъуь къаматар халкъди рикелай ракурзава. Ик, Абдул Саидован твар Эминхуьруьн юкъван шоладиз, хуьруьн са къучедиз, Раидин Османован твар Герейханован 1-нумрадин юкъван шоладиз ва хуьруьн са къучедиз, Гуьлмегамед Къурбанован твар Герейханован 1-нумрадин юкъван шоладин музейдиз, пионерин дружинадиз, Гъажи Селимован твар Вини Стлалдал са къучедиз, хуьруьн школадин край чирдай музейдиз ганва.

Аскер-интернационалист Акимбег Гуьсеналиеван тварцихъ Нуьцуьгърин юкъван шолада пионерин дружина гала. (А.Гуьсеналиев Афгъанистандин дяведа хъайи хирерикди 1983-йисуз рагъметдиз фена).

Афганистандин дяведин ветеранриз, телефон хъайи къегъалрин хизанриз къумекар гуьнин мураддалди 1994-йисуз районда Вирироссиядин общественный «Российский Союз ветеранов Афганистана» тешкилатдин отделение кардик кутуна. Адаз Испикрин хуьряй тир Ислеман Ризаева регъбервал гузва.

2020-йисуз Къасумхуьрел аскерин-интернационалистрин гуьрметдай аллея ачухна. Райондин къиле авайбурун, «Афгъанвийрин Союздин» чалишмишвал себеб яз, дяведин са шумуд иштиракчиди яшайишдин къвалерин сертификатар къачуна. Дяведа телефон хъайи къегъалрин къвалер капиталнидаказ ремонт хуьвун патал пулдин такъатралди къумекар гана.

Афганистандин дяведикай, ана иштираккай ва телефон хъайи къегъалрикай рахадайла, ихътин са кардикайни лугъуз кланзава. 2022-йисан эхирра «Новый Кавказ» - «Кюринские известия» издательстводи 196 чиникай ибарат «Афганистан - наша память и боль» ктаб акъудна. Ана Афганистанда дяведа иштираккай ва ана телефон хъайи къегъалрикай гъаф къадар делилар, шикилар, чарпар, къейдер ганва.

Чарабурун никлерал къвазвай марфар

Руслан КЕРИМХАНОВ,
Гилийрин хуър

Кваз такьуна виже къвезвач

Играми «Лезги газетдин» редакциядин коллектив! Эвела кез виридаз, газетда зегьмет чулгавзай стхайризни вахариз, алуькнавай 2024-йис мубаракрай! Квехъ цийи йисуз кезилди тушир кивалахта, еке агалкьунар хьун гьар са лезгидин мурад я. Газет хушвилелди клелзавайбуру ам гьафтада садра агакъзавай савкьат яз гьисабзава. Гьа ихьтин гьалар идалай къулухъни амуькун патал аник чнани алакьдай пай кутун герек къведа.

Са тимил гежел аватай мубарак авурдалай къулухъ лугьун хь, шаз за редакциядиз ракъурай «Гиливийар къени чеб чпел кьвезвач» ва «Цай ягьай хуър» макъалаяр къведни, са гафни кхуд тавуна, я артухан гафни кхутун тавуна газетдиз акъудунал зун гьар рази я. Гьа жуьреда хьтин текст авайвал хвена гайила, кхьизвайбуруз квехъ галаз араяр хуьз генани ашкъи къведа.

Макъалайри чпивай жедай ван авуна: сада тимил, муькуьда - пара. Къе зун кевиз ван авур «Цай ягьай хуър» макъаладал акъвазда. Мансур Куьревиди адаз ганвай жаваб, «Пуд клунтуннин арада квахъай кьарай...» къил алаз, цинин йисан 2-нумрадиз акъатнавай. Жувакни, масабуркни икъван хуькуькьарнавай жаваб кваз такьуна акъвазайтла, гьафур за гьавурда акадач. Алакьунар авай авторди бязи ихтилатар ана акъван амалдалди ганва хь, абур лап жуван къилени кваз четиндиз ацакъзава.

Жакънавай тарихдин месэла регьятди туширди фикирда къуна, за а касдилай делилривни аналитикадив ацанвай са вижевай «ответка» вилив хуьзвай. Умудар дуьз акъатнач. Гьар санал чешмейрин чинарни кваз къалуриз, мягкемарнавай зи макъалада «тухдалди» гьанвай делилар автордилай садни виле акада хьтин делилралди (аргументралди) инкар ийиз алакьнавач. Тем акакь тавурла, аргументрин паталай а жаваб гьисабна киле фин тийидай къван айгьамривни туьгьметрив ацурнава.

Лугьун хь, «Цай ягьай хуър» макъаладин автор зун тиртлани, ада са шумуд чкадал ана зи хуьруьнви Бикеханум Алибеговадин твар къазва. Закай атай хьилер, вучиз ятани, газетдиз акъатдалди зи кьинри кай руьгьдизни хабар авачир, абур вилеризни такур дишегьлидлай аладарзава. Эгер лап гьакъван эхиз тежедай крар авайтла, адан «паяр» къилди ва гилалди агакьарун герек тир. Им клусни кутугай кар хьанач...

Коллегаяр вилей вегьез кланз...

Эвела жуван хиве тваз алахънавай тахсирив эгечдалди, заз экуь дуьньядал аламачир алимрин патыхъай рахаз кланзава. За абурукай ик хьенвай: «Алатай асирдин 50-йисара СССР-дин илимрин академиядин алимар тир В. Котовични М. Пикуль киле акъвазнавай экспедицияди вилкан Гилийрин хуьр хьайи чкадал алай клунтлрикай сад эгуьннай. Аникай хкатай затлрикай тарихдин илимрин кандидат, этнограф, кавказовед Михаил Ихилова ик хьенва: «...Этот памятник датируется концом III тыс. лет до нашей эры.»

Мансур Куьревиди, вичивай хьайитла, абур са акъван авторитет авачир ксар яз къалуриз кланз, зи гафар ик туькьюьр хьийизва: «...Сад лагьайди, Владимир Герасимович Котович, я Милица Ивановна Пикуль «акедимикар» тушир. Абур къведни алатай асирдин 50-60-йисара гила «Дагьустандин профессор» Муртазали Серажуьтдинович Гьажиева кивалахзавай институтдин къуллугьчияр тир...».

Сад лагьайди, за абур академикар яз ваь, академиядин алимар яз къалурнава. Белки, автор зи маса «СССР-дин академикри чи хуьруьз вад агьзурдав агакьна яшар гузвайтла...» лагьай гафарихъ галкланватла? Гьанани «къадай» чка авач эхир. Ана ихтилат физвайди гьатай шейэрин анализар авур Москвадин академикрикой я. Идалайни гьейри, тир жеди абур са члавуз гьа институтдин къуллугьчияр. Виридаз ам адетдин кар яз чида, ана айибдай вуч ава? Алимар садакайни садлагьана хьайиди туш къван. Амма абур гьеле гьа къуллугьчияр тирлани, са бязибуру хьиз къил-къилел гьиз тежезвай шейэр ваь, аламатдин илимдин макъалаяр хьенва. Кьелдайбур хьайитла лагьана, за а илимдин макъалайрикай малуматар гьин: «Материалы по археологии Дагестана.» Махачкала, 1959. В.Котович. «Новые археологические памятники Дагестана (стр. 121). М. Пикуль. «Раскопки на Сулаке в 1955 г.» (стр. 157).

Интернетдани а «къуллугьчириклай» вуч кьенватла клел хьийин:

«В 1962 г. Владимир Герасимович защитил диссертацию на соискание ученой степени кандидата исторических наук на тему «Каменный век Дагестана» в Ленинградском отделении Института археологии АН СССР»;

«Цийи версиядиклай» фикирайла, зи рикел Магьарам халудин гафар къвезва: «Айгьана, къуьзубурал чан хтана хьайитла, дуьньяда авай гьалар акуна, эхиз тахъана, абур мад садра рекьин хьийида!»

...Значительных успехов археологическое изучение Дагестана достигло благодаря экспедициям, которые систематически проводил институт истории, языка и литературы. Большую работу в этой области проводила кандидат исторических наук, научный сотрудник ИЯЛИ Дагфилиала АН СССР Милица Ивановна Пикуль, которая написала ряд работ по археологии Дагестана».

«Г» гьарф авачир алфавит

Гила М.Куьревиди зи хиве тунвай тахсиррикай рахан. Кьелзавайди месэладин гьавурда акьун патал инал ада зи адресдиз кьенвай царар гьана клан жеда: «...»

чпин Билистандиклай кьенвай макъалайра абуруз Гилийрикай кхьидай са багьнани гьатнач. Амма Руслан Керимханов аз хьтин багьна жажана. Ада, гьа багьна себеб хьана, сифте арабрис чидай Билистан Гилийар тир лаганва, ахпа вичи вичиз суал гана, а багьнадин сир «Лезги газет» клелзавайбуруз ачухарнава: (инлай а касди зи гафар гьизва - Р.К.) «Кьелзавайда суал гун мумкин я: «Бес Гили Билистандиз гьик элкьвена?». Кар ана ава хь, арабрин члалан 29 гьарфуникай ибарат тир алфавитда «г» гьарф авач. Кхьидайла, рахадайла, арабри ам гьарф вахтара «б» гьарфуналди эвеззава, я тахъайтла, - «к» гьарфуналди. Клан хьанайтлани, ал-Куфидивай масакла кхьиз жедачир. Гьаки хьана Гили тварцикой Били хьана, - «Лезги уьлкведикай» - «Лакз».

За кьенвай и абзац гайидалай къулухъ авторди, зун са гьавурда авачир кас хьиз къалуриз кланз, самбар алахъунар авуна: «...Инал завай вуч лугьуз жеда? Инал гьар са гаф зун патал цийиз ачух авур кар я: кьедалди заз араб алфавитда 28 гьарф аваз чидай, гила заз 29 авайди чир хьанва, кьедалди заз «уьлкве» гаф, арабар атана, 400 йисалай артух алатайла, чи дагьлариз мугьулри гьайиди яз чидай, гила заз а гаф чеб чи чилерал кьедалди вилик мугьулри чи ата-бубайриз «почтадай» ракъурайди яз чир хьанва. Арабри, кхьидайла ва иллаки рахадайла, чпин алфавитда авачир «г» гьарф «б» гьарфуналди эвеззава Р. Керимханова лугьун зун патал мад са цийиз ачух хьайи, жувавай къатуниз тежедай кар хьанва...».

Лап гьакъван къатуниз тежедай къван кивалахар яраб ава жал? Кьеве гьатнавай касдин хвешвилер туш эхир ийизвайди. Шад тахъайла, гьа и са гафар гьар жуьре-

лугьуди, а мисал урусри захъ элкьвена лагьанвайди я. Эгер, сугьуьрда туна, масакла туькьюьр хьжедайди тиртла, а царарин ма-на хвена, кхьин за абур ик ийидай: «...Кар ана ава хь, арабрин 28 гьарфуникай ибарат тир алфавитда «г» гьарф авач. Арабри ам маса гьарфаралди эвеззава. Клан хьанайтлани, ал-Куфидивай масакла кхьиз жедачир. Гьаки хьана Гили тварцикой Били хьана, - «Лезги» лугьудай гафуникай - «Лакз»...».

«Казнить нельзя помиловать»

За гьанвай и алава къил са жуьре аз акурбур тахъана амуькич. Са жуьрени жемир, ватангьилияр, ам гьилевай темадихъ галаз туьквей, къадай къил хьанва. Куьне «В стране невыученных уроков» куьгьне мультфильм рикел хкваш. Ана и гьанвай келима тарсарал алахъиз клан тийидай, са артух чирвилер авачир аялдин вилик, запятойдин чка жагьура лагьана, эцигнавай. А запятойдал, куьн гьавурда акъазвайвал, екез кар алай...

Инсандин къилихар чир хьайила, адан гьавурдани фад акада. А къилихар чирун патал а инсандин амалриз фикир гана кланда. Инал заз, Мансур Куьревиди вичин макъалада авунавай са амалдал куь фикир желбна, ада зак кутазвай тахсиррикай ихтилат акъалтариз кланзава.

«Цай ягьай хуър» макъалада герек къвезвай са чкадал ахъайи кавычкаяр клел хьийиз зи рикелай фено. И гьечэи хьтин гьалатдихъ я зи, я редакциядин къуллугьчирын вил хкун тавурвилей ам гьа и жуьреда клелзавай кавычкаяр алачиз газетдизни акъатна. Ингье а предложение (эхир къил):

Къуьзубубаяр - камалдин абаяр (лезги мисал): Алиев Абуьмуслим, Керимханов Садулагь, Магьамедов Абдурагьим (авторди ягьай шикл, 1976-йис)

да къуд-вад чкадал лезетдиди тикрар вучиз хьувурай ада? Гьина авачтлани, зун инсанрин вилик русвагьиз жедай хьсан къац гьатнавайди хьиз хьана, алимдиз вижеваз кеф ганвай хьтинди я.

Вуч лугьуз жеда завай? Гьарфарин къадардал акъвазнавай асул кар авачтлани, макъала газетдиз ракъурдалди, араб члал чизвайбуру зун ик гьавурда тунай: «Арабрин алфавитда 28 гьарф ава, гьамзани галаз - 29. «Г» гьарф авачирди, герек атай чкадал арабри ам маса гьарфаралди эвеззавайди, клусни шак гьун тавуна, вавай вилкьедиз лугьуз жеда».

Урусрихъ ихьтин са мисал ава: «Слово не воробей, вылетит - не поймаешь.»На

«...Гьаки хьана, Гили тварцикой Били хьана, - «Лезги уьлкведикай» - «Лакз»." Ина, «Лезги» лагьай гафунин вилик кавычкаяр хьайила, адан къулухъни эхцигна кланзавайди тир.

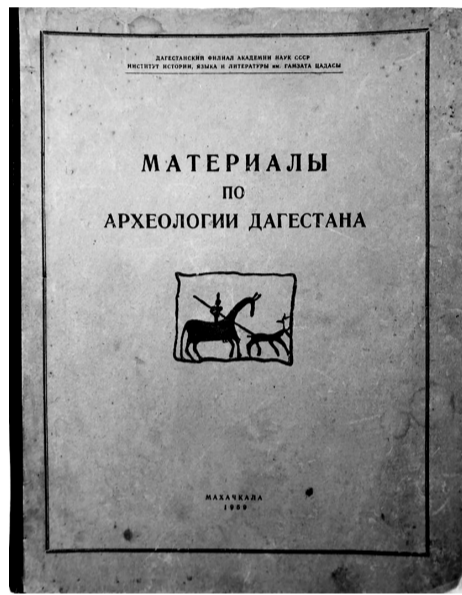
Амма садани фикир тагана амуькая нукьсан, «...вилера авай ишигъ квахъ тавуна къакъатай» Мансур Куьревидиз яргъай акуна. Акуна, кваз такьунайтла, гьелени къайгьу жедачир. Чаз акьулар гуз алахънавай и касди вуч ийизва лагь гила. А «квахънавай» кавычкаяр тухвана вичин риклиз клан хьайи чкадал - «уьлкведилай» лугьудай гафунилай къулухъ эцигнава. Им хабар авачиз хьанвай кар тиртла, генани къайгьу жедачир. Я за а кавычкайрикай икъван ихтилатарни ийидачир, эгер а касдин рикле члуру

ният авачиртла. Ният члуруди тирди гуй-гуйналлаз айгамдив гъанвай гафарай аквазва: "...къедалди заз "уьлкве" гаф, арабар атана, 400 йисалай артух алаатайла, чи дагьлариз мугьулри гъайиди яз чидай, гила заз а гаф чеб чи чилерал къедалди вилик мугьулри чи ата-бубайриз "почтадай" ракураиди яз чир хъанва".

Аквадай галарай, авторди зун муьтикеда авай "двоечникдай" кунва. Тахайтла, вучиз ада вич акьул авайди, амайбур авамар яз гьисабрай? И жуьреда, "тварциин" кьайгьуда гъатна, эдебин кьайдаяр рикелай ракураила, виридан виляй аватдайди чир хъана кланда эхир инсандиз. Я ихьтин амалри (гьихьтин амалар ятла, твар кьан тийин) гьеле садални абур гъайиди туш.

Чарх 180° элкьвена!

«Пуд клунтунин арада квахъай кьарай...» макъаладин авторди гужуналди зи клула тваз алахъай тахсиррай кьил за са бубат акьудна. Къиле ацакъ тийизвай, кьил акьат тийизвай чка масад хъанва.

Виликдай акъатай "Къуюстандал жагъун хъувур Билистан" макъалада Мансур Куьревиди, вичин гипотеза гъахъди тирди субутиз кланз, газет клелзавайбурун кьил денг авунвайди тир: Къуйсун - Къуюстан я, Къуюстан, са шаки алачиз, Билистан я. Идалайни гьейри, 2019-йисуз журналдиз акъатай илимдин "К локализации крепости Билистан" макъаладин ирид чарчелни алайбур элкьвез-ккъез гъа са гафар тир. И факт за а члавуз ихьтин царцелдини кьейднай: "...кьилай-кьилиз авайди гъа са фабула я - Билистан кьеле Къуйсун тирди субутиз клан хъун". Якъин тушир и месэла бегъмарун патал ада самбар зегъметар члугунвай. Са лезги члал квачиз, ам дуьньяда авай амай вири члалара (персерин, мугьулри, монголрин, хакасрин, тувинрин, кьиргизрин) кьекъвенвай. Вуч патал? Билистан Къуйсун тирди тестикъарун патал. Эвела "Куйсун" гафунин мана "агда авай чка" яз ачухарнавай, эхирдай резюмени ихьтинди ганвай: "Куйсун - это единственное известное древнее селение, расположенное в Самурской долине в местности, которое может быть названо "местом в низине", т.е. Билистаном".

Алатнач са акъван вахт. Гьакъван вичихъ агъана, виридаз ван къедавал, виклегибиз Билистан Къуйсун яз тестикъарзавай касди гила вуч кьизватла килиг:

"... Къваларив гвай хуьрера Гуьне патан нугъатдал, и кьве хуьре маса нугъатдал рахуни гиливиарни куйсунвиар Самурдин дередиз маса чкадай куьч хъанвайбур тирди къиндиказ кьалурзава";

"...И гафари тестикъарзава: гилийрин нугъатдал рахазвайбурун ата-бубаяр Самурдин дередиз гилан Азербайжандин чилерал сифтегъан мугьулар (сельжукар) ацукъайдалай кьулухъ, яни 12-15-асиррилай фад тушиз куьч хъана. И карди я гиливиарин, я куйсунвиарин 8-асирда Самурдин дередиз хъайи Билистандин тарихдихъ галаз са алакьани тахайди кьалурзава".

Икъван фад аллимдин фикирар дегиш хъунин себеб вуч ятла яраб? За кьенвай: "...кунши хуьрерин мукъавал авай-

ди лап и йисаралди абурувай хуьз алакьай, тек и кьве хуьруз хас тир кьетлен нугъатни сад хъуни кьалурзава" царари кьил элкьурнатла адан? Гъар гьикл ятлани, и кьве хуьрун нугъатдикай алим Унейзат Мейлановади ганвай делиларни чир хъувуна, Мансур Куьреви мад тапан геле гъатна...

Зеррени кьве риклин тушиз лугъузва: Гилидал кьетлен ("Куба патан") нугъатдал рахазвайди тек са тухум тир - багьмарнар. Амай тухумри - я шихлийри, я вартари (геж арадал атанвай мурацулрин тухумдикай раханни тийин) чпин сивия са гаф къванни а нугъатдал акьудна я хуьрунбуруз, я гъа Унейзат вахазни, садазни уьмуьрдани ван атанвайди туш. Гьакълани хабар къаз кланзава: кьез акун гина авурди я, хуьрун яшар чирдайла, нугъат асул метлеб авайди яз кьуна? Чи хуьруз са нугъат гъавъ, чпин кьетлен "члал" гъаз Ахцегь райондай Кьехуьлрин хуьр куьч хъана са акъван вахтар алатнавач. Алимдин жуьреда алцумайтла, Гилийрин хуьрун жезвайди ви-ни кьил 65 йис я...

Цийиз пайда хъайи

версия

Зи макъаладиз жаваб яз кьенвай шейна М.Куьревиди хуьрерикай, абурун тварарикай авунвай веревирдерал куьрелди акъвазиз кланзава. Вучиз куьрелди? Вучиз лагъайтла, ада нубатдин гьилера авунвай терхеба ихтилатар царба-цар келлиз, жавабар гуз хъайитла, мад са кьилдин макъала кьиниз мажбур жеда. Гаф атай чкадал лугъун - екедаказ жувахъ и рекьай ашкъини авач. Гьикл лагъайтла, кьурьукрал пара рикл алай, масадан фикирар къабул тийидай, гъахъ тушир чкадал хиве кьан тийидай инсанрихъ галаз гуйжетун артухан жуван сивиз кьай гун я...

Зун гъавурда акьурвал, дуьньяда, са Мансур Куьревидилай гьейри, Гилийрин цлур хуьр алай чкадал Къуйсун хъайидикай садазни ашкар туш. Дуьз лагъайтла, "Цай ягъай хуьр" макъала келайдалай кьулухъ вич гъахъ туширдан гъамни гъавурда акьур хъиз аквазва. Гьикл лагъайтла, гилалди и алим, Гилийрин твар кьуна, гьич рахай кас тушир. Вичивни, аклай пластинкадив хъиз, гвайди гъа са "макъам" тир: Билистан кьеле Къуйсун я. Гила, гъа вичин жуьре, ван алаз, цийи версия чуклурзава. А версиядаини, вич килигайтла, ихтилат физвай чкадал (къваларив) кьве хуьр хъанвалда. Инал суал вич-вичелай къевезвайвиляй, яргьяр тавуна, жузиз кланзава: кьве хуьр хъайила, бес сурар анал садбур вучиз ала? Ихьтин, пудкьуд гектар кунвай сурар мад патарив сивни гъач эхир.

"Кьве хуьрун" версия за тукьурнавай фитне хъиз тежедайвал, автордин текстина кьве абзац гьин: "Зи фикирдалди, Самурдин дередиз сасанидри кьве хуьр кутунвай: Билистанин "гил" гафуникай хъанвай твар алай хуьр... Гилан Гилияр алай чкадин къваларив Билистан твар алай хуьр хъайиди ва а хуьр сасанидри Самурдин дередиз чпин таьсир артух хуьн патал кутурди рикел хкайла, адан къваларив гвай хуьрни иранвийри кутун ва адаз чпин члалалди твар гун а вахтара тежедай кар яз гьисабиз жедач".

Играми газет клелзавайбур, зун куьне къванни гъавурда тур. Чилера вил туна, чун чапуниз ягъяр къедалди, лезгийриз хуьрер кутаз, абуруз тварар гуз чизвайди туширни? Я тахайтла, гъа члаваралди чун тарих авачир миллет тирни? Мадни. Низ ва гъана акурди я, тарихдикай рахадлайла, фактарин паталай "рикел хкайла" ибара гъиз? Ам гъи ктабдай, энциклопедиядай клелна рикел хжизвайди ятла яраб? А чешме чазни кьалурнайтла, кландай хъи. Гьеле имани гьич. Адан гуйгъунлай чаз авторди цийи, илимдихъ галаз миьхиз кьан тийидай, махуниз ухшар авай хътин тарих тукьурзава: "...Сасанидар чи дерейрай катаяла, а хуьрера, гьелбетда, лезгийрин ата-бубаяр хъана. Билистан арабрин чапхунчийри барбатла, мугьулар (сельжукар) атайла, а чкадин твар Къуюстан хъана,

монголрин девирда адакай Къуйсун хъана. Гилидикай рахатла, адан "гил" гафунихъ галаз алакьа авай твар дегиш хъанач, вучиз лагъайтла, "гил/гил" гаф "чепедин" ма-нада фарс члалай цийи чапхунчийр хъайи мугьулрин члаларани гъатнавай..."

Инал вуч хълагъ хъийидатла, куьн чла-лахъ хъухъ, заз чизмач. Хуьруьрни къевез-ва, шехъизни клан жезва...

Жуванбурун тарих виле

аквазвач

Алимдихъ са кьадар чирвилер лингвистикадайни авайдан гъавурда зун гьеле йис вилик газетдиз акъатай адан макъала келайла, акъунай. Ада гъа газетда, гьакъли "История, археология и этнография Кавказа" журналда ганвай алааматдин таржумайрал за клелзавайдан фикир виликдайни желнай. Абурукай сададал - лап кьетлендаказ: "Куйсун - место на краю долины реки". Тек кьве слодикай ибарат га-фуникай тукьурнавай вад гаф авай са-са ибара, а члавуз заз Гиннесан ктаб акъудзавайбурув гьил-гьилемаз агакъаризни клан хъанай. Амма, айгана абуру "ина гьи слогди гьи гаф ишара ийизвайди я?" суал гайитла, за вуч жаваб гун лагъана, клевера гъатунин кьурхулувал аваз, ракурначир. Гуьгъунлай вичин "кьве хуьруькайни пуд клунтунникай" кьенвай жавабда къванни, чун хьтинбур гъавурда тваз, ам я алахъни авунвачир.

Лингвист, а месэла вилериз такурдай кьуна, гила чаз Гилийрин хуьрун твар гъинай ва гьикл арадал атайди ятла, адахъ гьихьтин мана аватла, гъадан гъавурда тваз эгечнава. Вичин кваллах ада и рекье гилалди гьикл тухузвайтла, гъа гьикл давамни хъувуна. Чи дерейра, тепейра ам кьекъвенач, анрал вил вегенач. Вичин риклиз кланни амалдал акъвазна - мад гафарганар ахъайна. Гилалди чаз акурди тир хуьрерин тварар арадал атай сирерихъ, тарихдин герек тир деллиприхъ, эвела чкадал фена, ахпа - архивра, музейра кьекъвез. Гила, аквадай галарай, а крар амач. Я вун, масадан члалара кьекъвезва лагъана, айибдай кас авазни авач. Вучиз акл я? Вучиз лагъайтла, гъахьтин аллими лезги элдин тарих дегънейра авачирдай, ам са акъван чехи туширдай къазва. Масабурун тарих лагъайтла, абуруз зурба яз аквазва. Хабар къаз кланзава: "Я халкъар, а куь "марфар" жуванбурун никерал мус къурай, бегъерар мус гъурай?".

Эгер чун, рикле мурад аваз, маса миллетрин члалара кьекъвез хъайитла, чаз лезги вири хуьрерин тварарихъ галаз манадин рекьай къадай гафар гьикл хъайитани анрай жагда. Регъятдиз гъатна ам Куьреви Мансуруз Гилийрин хуьр патални:

"... Иранвийрин члалара "гил/гил" гаф "чеб" лагъай члал я, абуру инсанри чеб (глина) кхуздавай чкадиз "гилстан" лугъуда. Гилийрин хуьрун кьилихъ чепедин клунтлар гала, кунши са хуьрун патаривни ахьтин клунтлар гъач";

"... Гил гафунин мана чеб тирди чир хъуни лезгийри, "гьиниз физва" лагъайла, "Гилидал" жаваб гуни мана "чепедин чилел физва" келимадин мана тирди лугъудай мумкинвал гузва".

Са чкадал таржумачи "гъахъ" акъатзава: ихтилат физвай чепедин клунтларин патав, рикивайни, маса хуьрер гъач. Чепедин къвалариз (чи патарин инсанриз абуру къвалар яз чизва) килигна твар ганвай Чепелрин хуьр абурун патав ваъ, къвалар гъа. Вилкан Гилийрин хуьруьвай а къвалар Дербентдивай Баку хъиз яргъа я. Мадни. Чидач, белки, грамматикадин кьанунар дегиш хъана, зал абур гьеле агакънавач жеди? Тахайтла, жец эхир лезги члалан стилистикатив миьхиз кьан тийидай жуьре: "...чепедин чилел физва" лугъун. Икл лугъуз заз садавайни, садрани ван атайди туш.

Кискис гуналди, тукьурдач...

Жуван кьинар акъалтардалди, клелзавайбурун фикир Мансур Куьревидин, кваз такуна таз тежедай кьве царцел желб

хъийиз кланзава: "... гиливи Р. Керимханов Билистандин тарих чпин хуьрунвиарихъ галкьуриз, куйсунвиаривай кьакъудиз вучиз алахънава? Адаз вучиз чпин куншияр усал аквазва?".

Авторди вичи-вичиз кхуздавай нетижар акурла, жув гьакл пагъ атлана амуькьзава. Рикелни, вучиз ятлани, лезгийрин "фитнеди квал члурда" мисал кьевезва. Аквадай галарай, рикле тукьурвал амуькьдай, нагъа-къанвилелди ганвай и суалрив гвайди гужуналди кискис гуни везифа я. Хабар куниз акъатзава: гьи чкадал ятла кунши хуьрунвиар за усал яз курди? Гьинал тиртла яраб зун абурувай тарих кьакъудиз алахънавайди? Зун вучиз "угьрийрин" сиягда тунвайди ятла, кьил саклани акъатзавач. Вични виридаз чир хъанвай, тарих кьакъудиз алахъунар ийизвай тек са кас хъайила чехъ авайди...

Алааматдин крар мадни ава. Эхиримжи вахтара чи патара твар-ван акъатнавай тарихчиди, вичин сифтегъан фикир дегишарна, гила Гилиярни, гъа Къуйсунни Билистандин тарихдивай яргъа тирди малумарна. Идалай гуьгъуниз, зун вучиз куйсунвиаривай тарих кьакъудиз алахънава лугъуз, риторикадин суални эцигзава. Я стхяр, авачир, гвачир шей хъайила, ам кьакъуд гьикл ийидайди хъурай? Я гъа куншияр за вучиз усал язни къурай? Абуру дамагда итимар авачир, чпин кьилдин тарих авачир са хуьр туш къван, лугъудайвал.

Маса хуьруькай кьизвай касди гьиле кунвай месэлайрай сифте кланел къван вичин кьил акъудун, ахпа амайбуруз акьулар гун герек я. Инсандин вичин кьил вичай акъат тийидайла, кискис гуналди крар тукьурен тийидайдан гъавурдани аваз кланда. Вични и кьве хуьрун жемиятдин арада виш йисаралди кьиле тухузвай ахьтин дуствални мукъавал ава хъи, абурун гъавурда масад акьун, арадиз чарадавай гъахъиз хъун четиниз акъваздай крар я. Кунши хуьрерин арада гуйжетунар тек са стадионрал физвай акъажуна я арадал къевезвайди. Гъахьтин арадайни жегилри чпин кьил итимвал хвена акъудзава.

Гена вахтунда хъайиди...

Хайи Гилийрин хуьруькай, адан заз чидай тарихдин делирикай кхьидай фикир, хиве кьан, зи гьич хиялрани авайди тушир. Та Мансур Куьревидин «Къуюстандал жагъун хъувур Билистан» макъала газетдиз акъатдалди. Гъа члавалди заз чидай хъи: кьул регъун - регъуьхбандин, самолет гьалун летчикдин хиве авайди. Ихьтин принципдал алайвиляй, жува кватнавай са кьадар документар, ктабар квалеве хуьз-вайтлани, хайи хуьруькай кхьидай фикир кьилиз гьич кьенни ийизвачир.

Авайвал лугъун, къисметди гьиле кьелем куниз мажбурунал зун гзаф рази я. Вучиз лагъайтла, тапан ихтилатриз вахтунда жаваб гуз агакъавиляй. Жувни жегил хъиз туш, кье тахайтла, пака ийида лугъудайвал. Шукур хуьй Аллагъдиз, гена аллимдиз Билистаникай хабар хъайиди, адакай вичин фикирар ачуьдиз кхьейди. Кхьеначиртла, чаз хабар жедачир, хабар тахайла, за жаваб гьикл гудай? Жаваб гун тавурла, са члавуз кьеле-хуьр Билистан ктабра Гилияр яз ваъ, Къуйсун хъиз гъатун мумкин кар тир.

Зиди лап рикивай я. Гъахькат патал ийизвай чи гуьжетунрикай ачуьдиз, чкани гъайиф татана, макъалаяр гунай "Лезги газетдиз" еке аферин кьевезва. А гуьжетунрин куьмекдалди са вахтунда гъахькат кланзи-такланз винел акъатдайдач зун кевелай агъунва. Амма тарихдин гуьгъуна я зун хътин, аллимдин твар гвачир, я твар гъаз, вичин далдамдин гьилляй масадан зуьрнедин ван текъведай ксар ваъ, халисан тарихчийр кланда. Аквазва заз, вучиз ятлани, чи лезги аллимиз аник кьил кутайди ашкъи авач. Гьакл хъана, за кхьей "Цай ягъай хуьр" макъала, суьгъурда туна тукьуриз клан хъайи чкайрални гьил алтад хъувуна, урусдалди акъатзавай СМИ-рив агакъарда. Белки, гъа члавуз къванни чаз "гъай" гудай кас жагъин.

Гьиссава зи рикли: и гьечли лезги хуьрун далудихъ зурба агъвалатар гала...

Квадар тийин...

Бренбег АБДУЛЛАЕВ,
шаир, РД-дин культураддин лайнхлу
кьуллугъчи

*Яб гуз кIанда кеменчидиз, тардизни,
Кфилдинни сес шириндиз акъатда,
Вуч ятIани, зурнедин ван хьайила,
Зи гувььулдик мадни гьевес акатда...*

Килиг гьикъван хуш къведай, руьгъдик илгъам кутадай гафар ятIа! Чи халкъдин рикI алай шаир Асеф Мегъманан и чIалар рикIел атайла, бязи вахтара гувььулдик ашкъи-гьевес ваь, вучиз ятIани, сефилвал акатзава. Амни чи халкъдин, марфадилай гувььуниз экъечIавай кърникъузар хьиз, артух жезвай музыкадин ансамблри тамамарзавай, сад мукъудаз ухар, маса миллетрин авазрал элячIавай макъамри ва миже квачир, уstadсуз чIалари кутазва. Дуьз я, халкъдин культура алай аямдин истемешунрихъ галаз къадайвал виликди тухвана кIанда. Гьайиф къведай кIвалах ам жезва хьи, девиррилай девиррал чав агакънавай чи халкъдин къадим авазар, советрин девирда чи халкъдин машгур композиторри, шаирри кьенвай макъамар ва чIалар чна арадай акъудзава, абур квадарзава. Жуван миллетдиз дидедин чIал, макъамар, хайи халкъдин адетар хуш татайла, чи эхир гьи патахъ фирай? ИкI алай несилди абур арадай акъудайла, гувььунлай къведай несилдиз чи диде-ватандин багъа накъварни мижесузбуру яз аквадаци!

Яргъаз элячI тийин, къилин месэладал хкен... Советрин девирда музыкантрин, шаиррин, композиторрин чурун тавунвай, кубут эсерриз рехъ гувачир. Гьавилай а вахтара радиодин кьизилдин фондуна гьатнавай, пешекар мандарри тамамарзавай асул лезги манийрини макъамри кьени чи рикIериз таъсирзама. Абур куьгъне жедай чешнеяр туш. Алай девир масад я, исятда вуч хьайитIани ише физва. Мандар исятда композиторни я, шаирни. Эхирки, «гъетрен тIал» акатнава чи са бязи ансамблрин кьиле авай ксарик. Амма чи халкъдин вири ансамблар, мандарар критика авунни дуьз туш, лайнхлубурни авазва. Дугьридани, чахъ, лезги миллетдихъ, Дагъустандин мукъу миллетрив гекъигаила, лайнхлу музыкантар, мандарар ва композиторар артух ава. Инал азербайжан миллетдин музыкадин бине эцигайдини чи лезги хва Уьзеир Гьажигеов тирди рикIел хъезва. Чи дамахар тир са бязибурун тIварар мадни къаз кланзава: Асеф Мегъман, Мегъамед Гьуссейнов, Падишагъ Киберов, Седакьет Керимова, Гьасанга Мурсалов, Даниял Кьазиев, Фаризат Зейналова, Кьагриман Ибрагъимов, Дуря Рагъимова, Суьлгьият Гьажиева, Михаил Аскеров, Роза Максумова...

Алай макъама арадай къвезвай жегьил ансамблрин искусстводин къуватри чи пешекар композиторри дуьз рехъ къалурун чи халкъдин къадим милли авазар ва культура хуьнин рекъе хъсан кIвалах жедай.

Эстрададин авазрив гекъигаила, чи лезги халкъдин ашуьркин авазра дегишвал аквазвач. Халкъдин арада машгур ашуьк Ширинан тIвар адан рухвайри лайнхлудаказ хуьзва. Ашуьк Нусретан хтулни уьзгъдиз майдандиз экъечIава, гьакI цийи ашуькрини чпин сифте камар къачузва.

Алатай асирдин эхиримжи йисарив гекъигаила, алай вахтунда чи халкъдин авазар, макъамар, милли культура квахъ тавун патал тухузвай конкурсар, концертар ва фестивалар авачиз туш. «Лезги сес», «Руьгъдин авазар», «Пейкер баха» ва масабур ахтинбурун жергедай я. Лезги халкъдин авазрин миже квай ихтин мярекатри чи рикIерик шадвал кутазава. СтIал Сулейманан районда хьиз, чи амай лезги вири районрани абур тухванайтIа, гьикъван хъсан кар жедай! Чи районрин культурадин управленийри чпин программарик йиса ихтин са мярекат кутуртIа, им чи халкъдин культурадин еке агалкъунни жеда, белки, са къадарбуруз - чешнени. Жуван миллет, чIал, руьгъдин девлетар жува хвена кIанда. Заз сагърай лугъуз кланзава ихтин мярекатар тешкилун патал кьиле акъвазнавай ва гьакI пулдин такъатар чара ийизвай вири юлдашриз! Вич искусстводин рекъивай кьерек кас ятIани, халкъдин милливал хуьн патал «Пейкер баха» конкурс тешкилнавай бизнесмен ва меценат Зураб Турабович хьтин рухвар пара хуьни са умуд кутазава.

Къуй вун гьар са девирдихъ галаз кам-камуна аваз, чи халкъдин руьгъдик шадвал кутаз виликди фирай, лезги аваз!

Алиса Къулиева - «Виридалайни хъсанди!»

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Алай йисан 14-январдиз телевиденидин Сад лагъай каналда «Лучше всех!» («Виридалайни хъсанди!») передачада (шоу) иштираклай ва лезги тIуьнар гъазурлай Алиса КЪУЛИЕВАДИКАЙ гъафбуруз хабар хъана жеда. ГьикI хьи, 5 йиса авай гьевечи ашпазди, тIуьнар гъазурин бажарагъдила гьейри, итижлу ихтилалрадди, веревирдералдини гьейранарна...

«Заз чIехи бубади гъамиша лугъудай: «Вун лезги хъунал дамах ая! Лезги дишегълияр дуьньяда виридалайни гурчегбурукай я!» - гъа и гафарилай башламишзава Алиса-ди передача кьиле тухузвай Жанна Бадоевадихъ галаз вичин суьгъбет. Гьевечи ватангълидихъ галаз газет кIелзавай бур мадни мукъувай таштарунин мураддалди чун адан диде-буба галаз телефондин кумекдалди алакъадиз экъечIна. Сад лагъай каналдин кьиле авай ксар и ва чи машгур ватангъли, дизайнер, «Лезги сумах» проектдин (коллекциядин) автор Каринэ Рамазановади чаз и карда кумекна. Сагърай чеб!»

Алиса Къулиевадин хизан - буба Альберто, диде Эмилия ва вах Каролина - Екатеринбург шегьерда яшамиш жезва. Альбертодин ва Эмилиядин диде-бубаяр лагъайтIа, алатай асирдин 80-йисара, жегъилар яз, Уралдиз, Екатеринбург шегьердиз, акъатнай. Абур ина дидейриз хъана. Альбертодин диде-буба Ахцегъ райондай я. Амма гада 5 йиса авайла, хизан Дагъустандиз куч хъана. Альберто Дербентда чIехи хъана, ана шегьердин 18-нумраддин юкъван школада вири вадар аваз кIелна. 2000-йисара абур хизан мад Екатеринбургдиз хъфена. Эмилиядин диде-бубадин ери-бине Азербайжан республикадин КцIар райондин Уьнуьгъ хуьрляй я. Екатеринбургда «Лезгинкадин» школада кьюлер чирзавай жегъилар чеб чпихъ галаз таниш хъана, гувььунлай хизан тешкилна.

РикIел хкин, Сад лагъай каналда «Виридалайни хъсанди!» передача 2016-йисалай инихъ къалурузава. Адан иштиракчийриз кьиметар эцигъзавач, я абур сада мукъуздахъ галаз акъажунарузавач. Чи улкъедин жуьреба-жуьре пиперай тир 3 йисалай 12 йисалди яшда авай ватандашри - гадайрини рушари - чпин алакъунар, бажарагъ къалурузава, яни чеб виридалайни хъсанбуру тирди субутзава. Виликдай и передача Максим Галкина (ам РФ-дин Минюстдин къецепатан улкъвейрин агентрин сягъдик кутун-

ва) кьиле тухузвай. 2022-йисуз, жеми-ятдинни сиясатдин передачайрал артух фикир желб авун яз, передача са къадар вахтунда акъвазарнай.

2019-йисан 17-мартдин «Виридалайни хъсанди!» передачада Алисадин ваха, 3 йиса авай Каролинади, гьевечи вундеркиндин яз, иштиракна. Ада вичин яшара авайбуруз хас тушир тегьерда лап хъсандиз гьисабунарзавай (гьич санални галкIун тауна, 100-дал къван гьисабна), адаз география хъсандиз чизвай, вичин

чебни чи халкъдин милливал дериндай къалурунал желб тир. И мураддалди Къулиевар дизайнер Каринэ Рамазановадихъ галаз танишарзава. Передача патал пек-партал хягуьнал машгул ксариз «Лезги сумах» коллекциядай тир, чпел лезги гамарин нехиш алай хуруганар пара бегенмиш хъана, абур заказна. Лезги гамарин нехишар цийи кIалубда тунвай Каринэ Рамазановадизни абур сагърай лугъузвал! Суьгъбетдай мадни чир хьайивал, Къулиевин хизанди разивалзавай, абур сагърай лугъузвай ксар мадни ава...

- Передачадин съемка алатай йисан декабрдиз кьиле фена. Проектдин тешкилвачи тир Екатеринбургда авай лезги жемиат гъаф рази яз амукъна. ГьикI хьи, чи халкъдин милли яржар ва интерьерда ишлемишзавай шейэр жагъуринин карда абур еке кумекар гана. Лазим шейэр жагъуриник пай кутаз, кумекар гуз гъазур ксарин къадар акъван гъаф тир хьи, чи руьгъ и карди мадни кхажзавай. Чи халкъдин садвал, дугьридани, пара кьиметлу ва маса са куьнини гекъигиз тежедай гьисс я къван (чна и кар гьич гувьлемишни авунвачир эхир). Гьавилай заз жуван шадвал къалурдай гафарни жагъизвач. Сагърай чеб вири! - лугъузва Эмилия Къулиевади.

диде-бубадикини ада итижлу ихтилалар авунай. А чIавуз Алисадин анжах са йис тир.

«Виридалайни хъсанди!» передачадин редакторри, гьеле Алисадин 2 йисни зур тирла, адаз фикир ганвай. ГьикI хьи, Каролинадикини передача гъазуррайдалай кьулуьхъ абур захъ галаз алакъа хуьзвай, абур соцсетра за рушарикай эцигъзавай видеороликриз тамашзавай. Гъаф активный ва шад кьилихдин аял яз чIехи жезвай Алисади тIуьнар гъазуринин жигьетдайни вичиз итижлувал авайди къалурузавай. Чна и кар, гьеле адан 2 йис тирла, къатIанвай. ГьикI хьи, зи дидеди (Алисадин чIехи дидеди), чи халкъдин милли тIуьнар гъазурдайла, Алисани кардик акатдай. ТIуьнриз талукъ яз, вичин гьевечи яшаризни килиг тавуна, ам гъаф крарин гъавурдани ава. Видеороликрай Алисади хъ и рекъяй бажарагъ авайди акурла, «Виридалайни хъсанди!» передачадин редакторри чаз ана иштиракун теклифна. Амма гъа и береда передача агална, кьве йисуз ам къалур хуьвунач. Алиса лагъайтIа, тIуьнар гъазуринин рекъе вичин уstadвал мадни кхажиз чалишмиш жезвай, - рикIел хкизва Алисадин дидеди.

Малум хьайивал, 2023-йисан ноябрдиз «Виридалайни хъсанди!» передача эфирдиз ахкъат хуьвурла, адан редакторри Къулиевин хизандиз ана иштиракун патал эвер гана. Эмилияди суьгъбетзавайвал, соцсетра «@lezgifood» дестедин администраторди абур еке кумекар гана, кьилди къачуртIа, тIуьнар (рецептар) хягъиз кумекна ва абур талукъ яз пайда хьайи са суални жаваб тагана тунач. И кардай хизанди адаз сагърай лугъузвал! Передача гъазурузавай ксар

Къулиевин хизан

- Эгер Алисадиз милли хуьрекар гъазуриз чирайди зи диде ятIа, лезги чIал, лезгийрикай малуматар адаз зи бубади чирна, - суьгъбет давамарзава ада. - Гьайиф хьи, вичин къвед лагъай хтул адаз чIехи экрандай акун кьисмет хъанач. Съемкаяр башламишдалди са варзни зур амаз, буба чавай къакъатна. Амма чIехи бубадин келимаяр, насигатар Алисади рикIелай ракъурузавач. Абур лап аял чIавадай, лугъурвал, хъсандиз кужумнава. Чунни хизанда чи рушарин чирвилериз, абур бажарагъ ачухуниз еке фикир гуз алахъзава. Кьилинди, рушар чпин рикI алай крарал машгул хуьн чна манийвалзава. Гъа са вахтунда абур хъсан ва дериндай чирвилер къачунизни еке фикир гузва.

Къуй багъри ерийривай яргъара яшамиш жезвай, чи халкъдин тIвар машгурзавай вири ватангълийрихъ - гьевечибурухъни, чIехибурухъни - гьар са карда чIехи агалкъунар хуьрай!

Ахцегъар - туризмдин меркез

Дашемир ШЕРИФАЛИЕВ

Чун ахтын итижлу девирда яшамш жезва хьи, киле физвай агвалатри вервирдер ийиз тазва. Ихтилат эхиримжи вахтунда Дагъустанда виликди физвай туризмдидай ва цийи жезвай къадим Ахцегъарикай я.

Россиядал илитнавай санкцияринни сергятамшунрин نتیжада чи ватанэгълияр ял ягъиз ва сейр ийиз къецепатан уьлквейриз са артух хъфизмач. Хъсанвал галачир писвал авач лугъуда. Россиявияр жуван ватанни ватанэгълияр мукувай чируниз мажбур хъанва. Виликрай гзафбур, гуя «дагъвияр меденисуз я, ина хаталу я» лугъудай къалп инанмишвилерин таъсирдик кваз, Дагъустандиз къезвачир. Гила рекьер ачух я, дагъвийрин риклин ачухвилени мугъманпересвили, къадим медениятдинни руьгъдин ивирири, тѣбиятдинни инсанрин гилин памятникри лап яръарайни кваз инисанар желбзава. Сифте жуван ватан, ватанэгълияр, ахпа маса чкаярни халкьар чирна клянда лугъудай фикирдал къезва абуру.

Дуьньяда машгъур Швейцариядин лап хъсан курортрини санаторийри инсанар квелди желбзаватла, сагъарзаватла, гьадаз килигин. Дуьз я, асул гьисабдалди дагъдин миьхи гьавадалдини булахран гьамга целди, тѣбиятдин гьзелвилелдини секинвилелди ва ик! мад. Гъар са курортда экскурсоводри мугъманриз тамашуниз лайихлу чкаяр къалурунихъ галаз санал, абурукай гьатта грекин мифологиядихъ галаз алакьалу авуна, къундармишнавай къисаярни махар ахъайда. Месела, гуя Швейцарияда дагъдин раган этег гатазвай гуьляй къисайрик квай Афродита экъечна ва ик! мад. Чаз къундармишунарни герек туш, гьич тахъайтла, халкьдин игитвилдин «Шарвили» эпос, сивин яратмишунрин вишералди эсерар ава. Гъар сад са къеле тир дагълух къадим хуьрера чпин таъсирлу тарихдикай, игитрикайни пагъливанрикай, алимрикайни устадрикай маналу къисаярни хъайи крар ахъайда.

Месела, вридуйнядиз машгъур Швейцариядинни Италиядинбурулай квелди усал я чи къакъан дагъларни, цуьквед яйлахарни къайи булахар, Каспий гуьлни гурлу вацлар, гъайбатлу чарчарани надир тамарчуьлпер? Кеведи гекигиз жеда, месела, чи дагъларин миьхи гьава, ятар, вирт, як, хипен нисини хъран ва я сачунин таза фу? Чи дагъдин гьерен якун шиш-кабарни къавурмаяр, шурваярни хинкларар Западдин ресторана реклифзавай чранвай хъипериланни гуьлягърилай ва гъар жуьре гьашаратрилай пис яни? Гьич тахъайтла,

ина авай экологиядин жигъетдай миьхи, тямлу емишарни салан майвар квок ква?! Тахъайтла, чавай экунахъ мугъмандиз ачух рикелди са истикан нек, таза ниси ва я чьемни фу теклифиз жедачни? Мугъманпересвилелдини инсанпересвилелди, якъин кар я, Кавказдин, Дагъустандин халкьарин тербия, ацукьун-къарагун, эдеб-ахлакъ хъсан патахъ тафаватлу я. Ина агъзур йисара санал дуствилелди яшамш жезвай яхцурдав агакъна стха халкьарин къадим тарихдин, чаларин, адетрин, милли хуьрек-рин, эдебиятдин, медениятдин девлетлу хазина ава. Гъавилэй я, туризмдин гъеле зайф къурулушдизни килиг тавуна, гъавурдик квайбур йисалай-суз чинра гзаф жезвайди. Садра атана, акур касдин риклиз чи ерияр хуш жезва, дустарни хванахвар жагъизва. Мад ва мад сеферда хквез клан жезва абуруз.

Эхиримжи йисара Дагъустан экономикадин ва яшайишдин жигъетдай вилик тухунин карда дагълух туризм артмишуниз чи гъакимрини карчийри къетген фикир гуз-ва. Гьам гуьлуьн къерехрив, гьам къакъан дагълара туриствилин мугъманханаар, ял ядай чкаяр пайда жезва. «Чими цин гуьлелайни къакъан дагъларилай хъсан вуч ава?!» лугъуз, мугъманри Дагъустандизни дагъустанвийриз къвердавай артух итиж ийизва. Атай мугъман саймиш тавуна таз жедач, гъавилэй дагъвийри абуру, Аллагъ патал хъай лагъана, чпин квалера къабулзавай дуьшуьшарни тимили туш. Гьелбетда, туристарни вири сад хъиз туш. Теклифзавай вуч хъайитлани бегенмиш тежер, вичин кефиниз кляндайвал хьун тлаабдайбур рази авун патал, гьелбетда, лугъудайвал, «Европадин дережадин сервис» герек я. Гьеллеги авач, авач туристриз лазим тирвал къуллугъдай пешекарарни. И месэладиз чи гъакимрини карчийри дикъет ганайтла, ажеб тир. Гъавилэй тѣбиятдин жигъетдай туризмдинни курортрин вири жуьреяр Россиядин, гьатта дуьньядин дережада артмишуниз лайихлу надир шартларин Дагъустан винидихъ тивар къур, месела, Швейцариядилай квелди усал я лагъай суалдиз иниз къезвай мугъманри чпи тайин жаваб гузва: зайиф къурулушралди ва туристрин игътияржиз къуллугъдай пешекарар тахъуналди. Гележегдиз инанмишвилелди килигин, им тукьлуьр хъийиз жедай кар я.

Вичиз гьахълуьдаказ «цавун кланик квай музей» лугъузвай къадим Ахцегъар, гъакъятдани, тѣбиятдин ва тарихдинни медениятдин надир комплекс, Россиядин халкьарин медениятдин ирсинин къиметлу объекрикай сад я. Шалбуз дагъ ва Кетин дагъ хътин такабур зурба куьлушрин къакъан ва гуьзел дагъларин къужахда, емиш багъларин юкьва, Ахцегъ ва Самур гурлу къев

вац! сад-садак какахъзавай къетген чкада экия хъанва Ахцегъ шегъер. Ина лезгийрин къагъриманвилдин «Шарвили» эпосдихъ, «Къванцин хвех» ва «Шагъ-бани» къеллейрин риваятрихъ галаз алакьалу Келез хев (Шарвили пагъливандиз лишанлу гуьмбет яз, анал тарихдин къван ала, ротонда хкажнава) ава. Чкадин къетген яржар яз гъак! чими дарман ятарин гьамамар, Россиядин империядин девирдин надир къеле, Абу-муслима къван эцигай жуьмя мискин, Джигорс ва Дебернардинни уста Идрисан гилерин машгъур зурба муькъвер, тарихдинни край чирдай ва культурадидинни искусствудин музей, куьгне мискиннар, Аллагъдиз мукьва пак ксарин пиерер-гуьмбетар, дикъет гуниз лайихлу пара маса объектарни руьгъдин ивиар къалуриз жеда.

Гьич тахъайтла, куьгне Ахцегърин Уьшехънар, Хъваскар, Яргьиккар, Пуьлтуйяр магълейрин юкьван асиррин милли архитектурадин ансамбль вуч я! Чкадин жемятди тистикарзавайвал, куьгне хуьруьн кланик гъеле садани ахтармиш тавуна амай къадим заманайрин сирлу эцигунрин къуру-

диз таз ва абуралди жегъилар дуьздаказ тербияламишиз жедач. Гъабур чируналди, тѣбиятдинни гилин яратмишунрин гуьмбетар-памятникар хуьналди ва девирдин истемишунрин къур цийибур арадал гуьналди арадиз гъиз, вилик тухуз жеда чавай райондин экономикадин менфятлу хел тир туризм.

Развилелди къейд ийин: киле Абдул Керим Палчаев аваз, къе Ахцегъ райондин руководстводи и кар рикливай аннамишзава. Районэгълийриз яшайишдин къулай шартлар яратмишунин мурад-метлебдалди абуру РФ-дин ва РД-дин гъар жуьре программайра иштиракзава, бюджетдинбуру туршир инвестицияр желбун патал «Ахцегъ район вилик тухуниз куьмекунин» мергьяматлувилдин фонд кардик кутунва ва и жигъетдай махсус программа къабулнава. Патара бизнесдал машгъул чи ватанперес баркаллу рухвайри (Жамалдин Пашаева, Абдул Палчаева ва масабур) чпин карханаяр хайи ватанда регистракия авуникиди гъукumatдин налогар чкадин бюджетда тазва. Ик! абурин налогрин гьисабдай 2023-йи-

луш ква. Ам государственди, алимирини пешекарри чпин дикъетдик кутунайтла ва «садан къав - масадан гъаят» тегерда, чубарукрин мукар хъиз, дагъдин чиник куьлурунавай милли архитектурадин ансамбль (бъзи квалер иесисувилелди чкиз, бязибур лагъайтла, къайгъударвилелди къавариз ракь-шифер яна, цийи къайдада тукьлуьр хъийиз, гъайиф хьи, сифтегъан клалуб-къаматдай акъатзава) несилриз таз хъанайтла, ажеб тир!

Вичин вахтунда Самур округдин меркез хъайи, 1861-йисалай Дагъустанда хуьруьн чкада сифте яз светский урус мектеб, 1905-йисалай лезги халкьдин милли муздратеатр кардик акатай, вишералди алимарни пагъливанар акъатнавай, Рагъман къуьли-эфенди, Магъарам-эфенди, Мирза-Али аль Ахты хътин зурба алимар (вирибурун тиварар къадач), стхаяр тир Пирали ва Видади Эмировар, Къазимгьамед Агъасиев, Мукътадир Айдинбегов, Гъажибег Гъажибегов, Рагъимат Гъажиева, Алла Жалилова, Сефият Аскарова, Аскар-Сарыджа, Салигъ Агъмедов, Абдусалам Айдинбегов, Къемер Адигуьзелова, Азиз Алискеров (и сиягъ яргъалди давамариз жеда ва гъар са кас вичикай са ктаб къиниз, ам хайи квал килди музейдиз элкъуьруниз лайихлу я) хътин къегъал рухвайринни рушарин ватан тир Ахцегъиз лезги цивилизациядин меркез гъавайда лугъузвач. Ихътин ксарни крар, гьелбетда, чпихъ бине авачир буш чкадал арадал къедач. Тарихдин жуьреба-жуьре себедрикиди а бинедикай - дуьулрикай чаз, гъайиф хьи, лап тимили чизва. Эгер къайгъударвал тавуртла, гъа чидай, гъилевай крарделитарни чавай хуьз, акъалтзавай несил-

суз пулдин еке такъатар атана ва райцентрадидин са жерге куьчяр аваданламишна. 2024-йисуз 290 млн манат хуси къазанжияр хуьн гуьзетзава.

Винидихъ чпин тиварар къур гъар са имаратдикайни касдикай кылди рахункьдин кутуннава. Инал сифте нубатда чна клелзавайбурун дикъет XIX асирдин урусин къеле реставрация авунин важиблу месэладал желбда. И кар патал мергьяматлувилдин «Ахцегърин къеле» фонд тешкилнава. Ада федеральный манадин медениятдин ирсинин и объект, тукьлуьр хуьуна, музейдинни туриствилин мураддиз ишлемишун патал 49 йисан мудатда арендадиз къачунва. Алай вахтунда проект бегъем я. Гила эцигунрин кваллахдив эгечда.

Къеледин тарихдикай, ам цийикла тукьлуьр хуьуникай къеве гаф. Урус пачагъ I Николая девирда генерал Е.А. Головинан регъбервилек кваз 1839-йисуз 9 вацран къевне чкадин жемятдин гъакидихъ тир зегъметдикай еке менфят къачуналди эцигай и зурба къеле гъа девирдин дяведин искусстводинни архитектурадин чешне я. Урус аскеринни чкадин жемятдин дуствилин алакьаяр (абур Дагъустандин халкьдин писатель Къияс Межидован «Къашкъа духтур» романда лап хъсандиз къалурнава), гъак! Шамилан аскеринни къеледин гарнизондин арада киле феий дявеяр фикирда къуртла, им неинки милли тарихдин, гъак! дагъустанвийрихъ галаз Россиядин пачагълугъдин гъакимринни ряатрин алакьайрин манадин къетген объект тирди ашкара жезва.

(КъатI ама)

Мектебда - мяреккат

Амина МУСЛИМОВА

*«Чал раб яни, вучиз квахъна
фирай ам?!»*

*Чал ветI яни, вучиз чна
кырай ам?!»*

*Вахт атанва рахадай,
КъатI хъийи сим аквадай.
Чал инсан я, чал инсан я.
Къуй лезгийри хуьрай ам!»*

Алатай гьафтеда Мегьарамдхуьрун райондин Билбил-Къазмайрин М.Абдуллаеван тварунихъ галай юкъван школада хайи члаларин международный ийкъаз талукъарнавай мяреккат Лезги халкъдин бажарагълу шаир Абирза Саидова гъеле тахминан зур асирдин вилик лагъай, чпин метлебувал къенин юкъузни дерин тир и гафаралди ачухна. 8 ва 10-классрин аялрихъ галаз санал дидед члаланни литературадин муаллим Майя Жабраиловади тешкилнавай и мяреккатда гъакни РФ-дин умуми образованидин гъурметлу работник, гзаф йисара и мектебдин директордин везифаар тамамарай математикадин тежрибалу муаллим М.Саидова, «Лезги газетдин» экономикадин отделдин редактор Ж.Саидовади, школадин тежрибалу муаллим тир И.Салмановади, С.Бейбалаевади, Э.Шамсудиновади иштиракна.

«Чна гзаф мяреккатар тухузва чи члал мягъкемдиз хуьн паталди.

Вучиз лагъайтIа, акъалтзавай несил, квез аквазва хъи, хайи члал артух рахамач. Къвале, хизанда абур урус члалал рахаз алахъзава. И гъерекат пашманвал кутадайти я, вучиз лагъайтIа, эгер чна жуван хайи члал хуьн тавуртIа, чи халкъ, миллетни михъиз квахъунин къурхулувилик акатда», - къейдна Майя Арасхановади, хайи члал авай гъалдикай ва ам инлай къулухъ къведай несилрив агакъарун чи буржи тирдакай рахадайла.

8-классда келзавай Диана Гьуьсейхановади, Наима Алиевади, Зулейха Абдуллаевади, Зарият Мацаевади, гъакни 10-классдин ученица Оксана Гъаниевади лезги халкъдин шаирри хайи члалакай къенвай шаирар, гъа жергедай яз вичин ери-бине Билбил-Къазмайрилай тир шаир Гьулангерек Ибрагимовадин, хайи члал хуьнин реке гзаф зегъмет чIугвазвай бажарагълу шаир ва композитор Седакьет Керимовадин эсерар келна.

Мурад Саидовича аялриз неинки жуван члал хуьнин, гъакни хайи ерийриз, макандиз талукъ месэляар гъялуни кардани актив-

вал къалуруниз, чеб девлетлу ва баркаллу ирсиналди, къагъриманралди машгъур лезги халкъдин векилар тирди садрани рикелай ракур тавуниз эвер гана.

«Лезги газетдин» патай мектебдиз са жерге ктабар пишкеш авурдалай къулухъ Ж.Саидовади

милли газет арадал гъайи йисарикай ва халкъдин савадлувилин реке зурба зегъмет чIугур ксарикай, гъакни газетди къенин юкъуз къилиз акъудзавай проектрикай, къвалахрикай сугъбетна, гъакI аялрин суалризни жавабар гана.

8-классда келзавай Къызхалум Туьменовади хайи макандикай - Билбилхуьруйкай вичи къенвай ширикелна.

Виридуьньядин члаларин йикъан сергъятра аваз, мектебда Гьулангерек Ибрагимовадин 60 йисан юбилейдиз талукъ мяреккатни, «Халкъдин мецин эсерар» викторинани (5-6-классра) къиле тухвана.

Манияр туш, дердияр я

Мукаил АГЪМЕДОВ

Уьмуьрдин гурадин кларарай са къадар виниз хкаж хъанвайла, реке тунвай йисарин гъамгадай килигайла, зун ихътин фикирдал къевезва: яраб лезги члал, милли руьгъ, милли дамах, меденият, ирс, ивира, тарих, адетар гъакни лезгийр, миллет яз, дуьньядал амукъдатIа? Шаклувал гъунихъ себебар авачиз туш.

Сад лагъайди, Урусатда гъукуматдихъ гъвечи халкъарин гъакиндай къанун авач. Мектебра дидедин члал чирун патал бес къадардин сятер чара ийизвач. Лезги районрин аялрин бахчайра мяреккатар аялрихъ галаз лезги члалал тухузвач, абурухъ галаз хайи члалалди рахазвач. Вилик-къилик квай ксари члал хуьниз, еримлу авуниз бес къадар фикир гузвач. Лезги члал кваз къан тийизвайвиляй аялри ам чирун залан пар яз гъисабзава. Хейлинбуру жуван лезги члалал акъатзавай газетар, журналар хъизвач, келзавач. Чкадин телеканалри хайи члалал талукъ материалар тIимил гузва.

Урусатдин тагъсилдин (образованидин) министрстводин келунин планра Дагъустанда дидедин члалар чирун патал 1-9-классра гъафтеда са сят чара авунва! 10-11-классра - 2 сят.

Къецепатан халкъарин члалар (ингилис, немс, испан, итальян) (яни «душманрин» члалар ва масабур) чирун патал гъвечи классра гъафтеда - 2 сят, члехи классра гъафтеда - 3 сят чара авунва. Келунрин планрикай Дагъустандин халкъарин тарих, адетар, меденият предметар хъуднава. Гъукум гъаибурун эрзиман мурад, ният винидихъ галай делилри, рекем-ри ачухдиз къалурзава. Амма Татарстан, Чечен республикайра хайи члалар, тарих, меденият чирун бес къадардин сятер келунин планрик кутунва. Са укьведа са хизан яз, жуьреба-жуьре эгечIун тажуб жедай кар я.

Гъар сеферда зун жув яшамеш жезвай Мегьарамдхуьрун райондин центрадиз са дерди тукълуьрун патал файила, за лезгидалди хабар къурла, жаваб урусдалди гъайла, зун чиновникдин кабинетдай гъуьгуьлар чIур хъана эхъкъедава. Мектебдин дегълизра къугъвазвай аялар урус члалал рахаз акурла, за жува-жувак фикирда: яраб зи хайи лезги члал пака амукъдатIа?

Гила бязи делилрал элячIин. Мегьарамдхуьрун райондин Цийихуьре яшамеш жезвай Мурад халудин хва Бекир рагъметдиз фена хейлин йисар хъанва. Адан диде рагъметлу Гуьлбагъар хала - Ахъегъ райондин Ухулрилай, буба рагъметлу Мурад халу гъа райондин Храхин хуьряй я. Абурун хва рагъметлу Бекиран сурун къилихъ галай къванцел «Бекир Мурад огълу» къыни чун мягътеларна.

Гъа и райондин маса са хуьрун мектебдин сифтегъан классра лезги члалан тарсар вич мугъул тир Р.И. муаллимди гуз 25 йис хъана. Адавай лезги члалалди бегъем я рахаз, я къыиз жезвачир. И татугай кардиз гъам мектебдин директор, гъам райондин талукъ идарадин векилар вилер акъална килигиз хъана.

Эгер са лезгиди, мугъул члал чин тийиз, а члалал мектебда тарсар гуз хъанайтIа, низ чида адан тIвар гъиниз раиждайтIа.

КцIар райондин са хуьряй эгъли дигеги райондин вилик-къилик квай гъакимдин къилив вичин дерди гъалун патал файила, адаз икI лагъана: «Вун захъ галаз гъукуматдин члалал рахух, пехърен члалал - ваь».

Хайи дидедин члал пехърен члава гекъиззавай инсандикай гъихътин ватандаш, гъаким хуьрай?!

Мегьарамдхуьрун райондин Цийихуьре яшамеш жезвай вич лезги, уьмуьрдин юлдаш мугъул тир са къариди гададин сусаз икI лагъана: «Вун мукъвал-мукъвал диде-бубадин къвалал фимир, зи хтулриз абуру лезги члал чир тавурай». Вич тербиячи, муаллим тир и дигегилиди акъалтзавай несилриз гъихътин тербия гурай?

Ахъегъ райондин Храхин хуьрун нугъатдал рахаз члехи хъайи са дигегили къадар-къисметди Мегьарамдхуьрун райондин са хуьруз акъудна. Ана жегъил свас мектебда къвалахал акъвазна. Муаллимрихъ галаз вичин хуьрун нугъатдал рахаз акурла, са яшлу дигегилиди (муаллимди) адаз лагъана: «Вун жуван хуьрун патлахъ-члахъ нугъатдалди рахамир, чахъ галаз урусдалди рахух». Ихътин мисалар завай мадни пара гъиз жеда...

Гила гъукум гъиле авайбуру гъихътин къанун кардик кутунватIа килиг. Гъвечи халкъарин члалар (урус ва къецепатан халкъарин члалар квачиз) мектебра чириз клани диде-бубайри директордин тIварунихъ чеб и кардал рази тирвилин гъакиндай арза къын истемешзава. Эгер диде-бубади вичин аялдиз дидедин члал мектебда чирун герек туш лагъана арза къейтIа, аял ам чируниз мажбурдай ихтияр авач. Ният вуч ятIа къатIунун четин туш.

Чи дегъ бубайриз мектебра, аялрин бахчайра кел-къын алуначир. Амма абуру несилрилай несилрал хайи члал, адетар меденият хвена, чав аманат яз агакъарна. Ша чна чи хайи лезги члал хуьн, гъар са диде-буба къвале, къучеда, хуьре хайи лезги члалал рахан. ИкI эгечIиз хъайитIа, чавай чи члал хуьз жеда, тахъйтIа, - ваь.

Тербиядин месэлайрай

Важиблу шартIар гъисаба яхъ

Нариман МАМЕДОВ,
журналист-педагог

Аялар тербияламышун диде-бубайрилай гзаф сабурувал, кланивал ва дикъет истемешзавай четин ва жавадар къвалах я. И сеферда адан важиблувилин ва къетгенвилерин гъавурда акъаз къумекдай са шумуд шартIунал къвазда.

Диде-буба аялдиз тербия гузвай къилин ксар я. Хайи гъа сифте йикъарилай абуру аялдин уьмуьрда къилин роль къугъвазва. Диде-бубади, аялдин сифте муаллимар яз, адан дуьньядиз килигунин те-гьер, вердишвилер арадал гъизва. Аялри чпин диде-бубайрал гуьзчивалзава, абуру чпи чеб тухузвай тегьердилай чешне къачузава. Гъавилляй члехибур аялар патал хъсан чешне хъана къанда.

Диде-бубайринни аялрин арада ериллу алакъя агалкъунрал-

ди тербия гуни бине я. Диде-бубайриз чпин аялдиз яб гуз ва адан гъавурда акъаз, гъакни чпи гуьзлемешзавай крарикай сугъбет ийиз чир хъана къанда. Рафтарвилерин ачухвили ва ихтибарлувили диде-бубайринни аялрин арада мягъкем алакъя тайнариз къумекда.

Хъсан краралди тербияламышунин менфят гзаф я. Тарифар авуни, гъевесламышуни ва тереф хуьни аялрик чпиз къимет гуни, инанмишвилер ерийр кутадай мумкинвал гузва. Амма диде-бубайри чпин аялдин пис низам кваз такун дуьз жедач. Тарифдинни туьгметдин арада барабарвал жагъуриз чир хуьн важиблу я.

Тербияди селигъалувал галай-галайвал хуьн истемешзава. Аялрихъ чпин уьмуьрда дурумлувал ва галай-галайвал хуьнин игътияр ява. Диде-бубайри, дуьм-дуьз

къайдаяр, сергъятар тайинаруналди, абур къилиз акъуднал гуьзчивал тухун лазим я.Тербияда дурумлувили аялриз чеб инанмишбур ва члехибур чпин тереф хвенвайбур яз гъисс ийиз къумекзава.

Тербия - им процесс я. Аялриз тербия гун вичи къуватар ва алахъунар истемешзавай яръгал вахтунин ва датIана тухузвай къвалах я. Диде-бубаяр а кардиз гъазур хъана къанда хъи, тербия гъам жувал, гъам аялдал датIана къиле тухузвай къвалах я. Гъар са аял надирди я, ада вичив къилди эгечIун истемешзава.

Аялар тербияламышун виридалайни важиблу ва жавадар везифайрикай тирвилляй и карди кланивал, сабурувал ва датIана виликди фин истемешзава. Винидихъ къейднавай шартIарин гъавурда хуьни диде-бубайриз чпин аялар патал хъсан тербиячир жез къумекда.

Кхъейдакай - мад сеферда

Дикъет ганайтIа, хъсан жедай

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ,
«Цийи дубнья» газетдин кылин редактор, РД-дин культурадун лайнхлу къуллугъчи

Ахцега «Шарвили» эпосдин суварин майдан дегишаруниз талукъ яз гьеле 2000-йисуз кыле тухвай суварилат инихъ райондин ва республикадин газетрин чинра са шумудра и месэла къарагъарнатлани (эхириджи сеферда ачух чарчин къайдада 2021-йисан 28-апрелдин 17-нумрада), вучиз ятлани, гъакимри ам кваз къазвач. Гъа са вахтунда халкъдин культурадин, эдеб-ахлакъдин мана-метлебдин и месэла акъалтлай важиблуди, ам теклифнавайвал гъалун лазим тирдан гъакъиндай парабур у чпин фикирар лугъуз ва, абурукай бязибур чна газетрин чинра раижни авуна. Гъайи ф хъи, месэла чкадидлай юзанач.

Развилелди лугъун, алай вахтунда Ахцега райондин кыил Абдул-Керим Палчаеван регебер-вилик кваз, бюджетдинбур тушир еке такъатарни желбна, къадим Ахцега ва санлай район активнидаказ аваданламышзавайди (и кардай адаз жемятди развилелди сагърай лугъуз ва), районэгълийрин тIал алай месэлайриз дикъет гузвайди акъазва. Идахъ галаз алакълу яз, къайгъусуз тушир инсанрин теклифдалди, «Кхъейдакай - мад сеферда» рубрикадик кваз чагна, ингъе и месэла цийи кыилелай къарагъар хъувуниз мажбур жезва. Артухлама, ихтилат халкъдин къагъриманвилдин эпосдиз талукъ месэладикай физва ва алукънавай 2024-йисуз Ахцега «Шарвилидин» сувар, иншаллагъ, сифтеди хъиз, гегъеншдаказ, гурлудаказ кыиле тухудайвал я. Умудлу я хъи, райондин цийи регеберди, эпосдин суварин райондин ва республикадин оргкомитетри ва чпелай и кар аслу тир ксари, гила хъайитлани, адаз лазим къайдада дикъет гуда.

Суварин майдандикай

Чи халкъ сад хъуниз, ам хъсан крарал тупламышуниз, Дагъустандин халкъарин дуствилдин алакълар мягъкемаруниз, акъалтзавай несил бубайрин хъсан адетралди тербияламышуниз, инсанпересвиллини ватанпересвиллин ирс хъуниз эверзавай эпосдин сувар гъул мярекат я. Ада Къиблепатан Дагъустандин ва вири республикадин стха халкъар тупламышзавач. Руьгъдин зурба суварин тешкилатчиризни иштиракчириз баркалла! Ковид себеп яз эхириджи 2-3 йисуз сувар лазим тирвал кыиле тухуз хъанач.

Гъар са рекъай виликамаз лап хъсан гъазурвал ва тешкилдувал аваз кыиле тухвай виридалайни зурбади ва рикел аламукъдайди 2000-йисан июндин сувар хъана. Гуьгъуьнин суварар гъа са кIалубдинбур тирвилляй халкъдин итиж, гъайи ф хъи, яваш-яваш зайиф жезвай. Лезги халкъдин руьгъдин сувар жезмай къван метлеблуди, нетижалуди хъун патал

вуч авуна кIандатIа, ам пешекарри веревирдна гъялна кIанзавай кылди месэла я. Заз лагъайтIа, ам кыиле тухузвай чка-майдан дегишарун лазим тирдакай веревирд ийиз кIанзава.

къадим Ахцега кутугай чкаяр пара ава. Месела, ата-бубайрилай инихъ ахцегъвийри чпин суварар, гъулзел тебиатдал экъечIна, машгъур КIампIалрин багъда тухудай. Ахцегърин центрадикай тIимил

яргал йисаралди садани ишлемиш тийизвай къуд патакъай рекьер авай тарихдин манадин гегъенш чка я. Ахцега вацунни Агъасиеван тIварунихъ галай куьчедин куьгъне кимерин арада авай и

яни цавун кIаник квай тамам музей я. Икъван гагъда «Шарвилидин» суварик къвез-хъфизвай гзаф муьманриз Ахцега ихътин надир, гъулзел чка гъатта аватлани чизвач.

Пуд лагъайди, инаг, чкадин тебии рельефдикай менфят къачуна, элкъвена ацукъдай чкаярни дубъ-мишна, къадим римлуьрин амфитеатрдин къайдада вижевайдаказ тукълуьриз жеда. Рехъ галай патакъай виче тебии тегьерда куьсруьяр тваз жедай вижевай хуш (откос) квай чка, къаншарда трибунаирин мягъкем даях патал ишлемишиз жедай ракъунни бетондин зурба цал ава. Адан къулукъ, вацун къерех мягъкемарун яз, 1960-1970-йисара эцигай бетондин мягъкем, гъаркъуь цал гала. ВацI галай патакъай хатасузвал хуьн патал, хъсан жугъунар агалдна, куьсруьяр эцигна, ял ядай къулай гъулзел аллея тукълуьриз жеда.

Къуд лагъайди, алай вахтунда вич хуьруьн къене зирзбиллин майдандиз элкъвенвай и чка

Майдан патал теклифзавай чка (1)

Теклифзавай чка (2)

«Шарвили» эпосдин сувар, адет хъанвайвал, Ахцега, Советрин Создин Игит, лётчик Валентин Эмирован тIварунихъ галай багъда тухуз ва. Къуд патакъай атана, агъзурралди инсанри иштиракзавай сувар патал инаг кутугай чка хъанвач. Вучиз?

Сад лагъайди, иник ахцегъвийрин сувар ква (акъвн куьгънебурни туш, ана кучук техйиз анжах 80-100 йис я). Дугъридани, 40-50 йис вилик ял ядай багъ хъана, анай кIавачин жигъир акъуднавайтлани, анай инсанар тек-бир фидай. Сувариз кIур гун, чиркинарун, ана ички хъун, еке шадвилер авун гъич са жуьрединни адетрив къунвай кар туш, пара гунагъ я.

Къвед лагъайди, ахцегъвийри «Шарвилидин» суварик гуя зайифдиз иштиракзавалда. Авай кар я. Эхириджи вахтунда районда парабур диндал амалзава (саки агъзурдалай виниз ахцегъвийр мискинда жуьмядин кIунал акъвазавач). Эхъ, рагъметлу бубайрин сувариз гъурметун, кIур тагун, анал шад межлисар кыиле тухуниз чпин наразивал малумарун патал гзаф-буру къасухдай иштиракзавач.

Пуд лагъайди, тик квай и чка чIехи мярекатдиз лап къулайсуз ва дар я. Сегънедин вилик ацукъна (ацукъдай чкаяр лап тIимил я) ва адан патав элкъвена кIавачел акъвазна, кIватI жезвай са тIимилбурулай гъейри, амай халкъдиз сегъне саки акъазвач. Ачух сегънени аваз, вижевайдаказ тукълуьрнавай и чка гунагъсуз бицекринни школьникрин адетдин гъевчи мярекатар кыиле тухуниз кутугнава. Теклифзавай маса чка и авайдалай 2-3 сеферда гегъенш я.

Эхъ, цийи кардик кыл кутаз жуьрэт авун асант туш. Муькуь патакъай, цийивилерихъай кичле хъайитIа, хъсанвилехъ дегишвилерни жедач. Вичин вахтунда Ахцега сифте яз лезгийрин игитвиллин «Шарвили» эпосдин суварин тешкилатчириз генани четин тир. Къе чна теклифзавай месэла лагъайтIа, акъвн четинди туш, Ахцега «Шарвилидин» суварин анжах кылин мярекат тухузвай чка дегишарунинди я. Суварин мярекатар тухун патал

хкатна, Самур вацун эрчи патан хелвет гъулзел пIипI, на лугъуди, тебиатди вичи чIехи мярекатар тухун патал яратмишнавай къетIен майдан я. Чи камаллу бубайри анаг гъа метлеба ишлемишни ийизвай. Гуьгъуьнлай хсусиятди вахкана, гъайи ф хъи, гукуматдин ихтиярда амукънач. КIан хъайитIа, Гъевчи КIампIал (ам иесийрини саки ишлемиш тийиз ава) базардин къиметрай жемятдин хийирдиз маса вахчуз жеда.

Гъелбетда, «Шарвилидин» сувар Ахцега цийиз кутунвай «Набережный» багъдани тухуз жеда. Хуьруьн центрадивай тIимил къакъатнавай, шеьре рекъин патав гвай, гъеле тамам кIалуб-къайдадиз татанвай и багъ вичикай ихтилат физвай метлебдив са акъвн хъсандиз къунвач. Агъзурралди инсанри кIур гана, аниз хасаратвал гуни (таза къелемар хунин...) къурхулувални ава.

Вири патарихъай веревирд авурла, лезги халкъдин игитвиллин эпосдин суварин кылин мярекатарин майдан патал чаз куь дикъетдиз Пельгъуйрин магъледа авай куьгъне суддин идарин майдан гъиз кIанзава. Амай чкайрив гекъигаила артухан гъихътин тафаватлувилер ава анихъ?

Сад лагъайди, инаг Ахцегърин куьгъне магълейрин юкъва

майдан, анилай цIуд йисаралди гадарна, чклизвай суддин кIвални ахлудайтIа (рак-пенжер кумачир анаг ичкибазар кIватI жезвай лап чиркин чкадиз элкъвена), мадни гегъенш жеда. Валентин Эмирован тIварунихъ галай багъдилай къведпудра еке я. ХарапIадиз элкъвенай са мертебадин а дарамат суддин балансдал ала, гуя абуру вахкудач лугъуда. Судни халкъдинди тушни? Эхириджи 35 йисуз, ишлемиш тийиз, гадарнавай чка вучиз вахкудач къван? Артухлама, виликан «Заря» совхоздин дараматар къе гъабурун ихтиярда ава.

Къвед лагъайди, ана гурлу Ахцега вацун къадим Ахцегърин тарихдин магълеяр къе патал (Гуьне-Къуза) пайзавай надир шкил ава. Суварик атай жемятдиз юкъван асирин милли архитектура, КIелез хев, Ротонда, жуьмя мискилин, Уста Идрисан муьгъ ва тамашуниз лайихлу гъулзел маса чкаяр хъсандиз аквада. Винидихъ «Къапудин» гъаят гала - тамашуниз лайихлу кылдин чка! Патав куьгъне регевер (дугъри я, гила чкIанва, тукълуьр хъйиз жеда), мискинар гва, къаншарда вацун а патай Салигъ Агъмедова 1931-йисуз кIарасдин турбина алаз эцигай ГЭСдин ва регеверин амукъаяр акъазва. Чна теклифзавай и чка инал тIварар къур къанбурун юкъва авай

михъини жеда, Ахцега пара инсанрин иштираквал аваз чIехи межлисар-мярекатарни тухуз. Дагъустанда туризм ийгиндиз вилик физвай шартIара и кар иллаки важиблу я.

Фикир гайитIа, и теклифди-проекти акъвн еке финансарни истемишзавач, ам са шумуд йисуз тамайаритлани жеда. Месела, сифте йисуз майдан зирзбилрикмихъна юкъвал сегъне тукълуьрна, мярекат тухун. Къвед лагъай йисуз элкъвена тамашачияр ацукъдай чкаяр гъазурун, пуд лагъай йисуз аваданламышун ва икI мад. И чкадал къведай машиндин рекьерни кIавачин жигъйрар гъар патакъай ава. Амма «Шарвилидин» суварин юкъуз вишералди къвезвай машин патал къерен участокда кылди чка тукълуьрун хъсан я.

Чиди, гъелбетда, теклиф-фикир я. Гъар са кардиз вичин пешекарар ава. Лезги халкъдин руьгъдин зурба памятник тир «Шарвили» эпосдихъ галаз алакълу, тарихдин, культурадин, этнографиядин манадин къетIен чка милли архитектурадин ансамблдин надир имарат яз тукълуьрун патал пешекаррин арада конкурс малумариз хъанайтIа, ажеб тир. Неники Дагъустанда, гъич санани тешпигъ авачир хътин зурба имарат жедай. Шарвили пагълвандин дережедин имарат!

СтIал Сулейманан - 155 йис
**СтIал Сулейман ва
Хуьруьг Тагьир**

(*Сифте гуьруьш*)

Назир МИРЗОЕВ

Вирисоюздин писателрин сад лагай съезд-дилай кьулухь СтIал Сулейманан тIвар чи уьл-кведиз мадни машгур хъана. 1934-йисан зулуз Москвадай хтанмазди, СтIал Сулейман Кьибле-патан Дагъустанда къекъвена. Ам лезги хуьрера колхозчийрихь, зарбачийрихь, муаллимрихь ва

ЖАВАБ:

- Колхоз я лап майишатдин иерди. Соцпайдах я гьилляй-гьилиз къекъверди. Советрин закон я магълуб тежерди, Нур гуз акъвазнава, азиз Сулейман.

Ахпа и дуствилдин гуьруьшмиш хъунра Хуьруьг Тагьира СтIал Сулейманаз суалар гана. Ингье абурукай са шумуд.

СУАЛ:

- Вуч я халкъдиз виридалай ширинди? Вуч я гуьлерилай гзаф деринди? Вуч кар я инсандиз гзаф четинди? Чира элдиз вуна адан тIвар, устад.

ЖАВАБ:

- Ватан я чаз гьар затIунлай ширинди, Илим я виридалайни деринди, Ахмакъ гьавурда тун я лап четинди, Виридаз машгур я адан тIвар, Тагьир.

СУАЛ:

- И дуьньяда вуч я халкъдин кланивал? Вуч ятIа лагь яшайишдин мичIивал, Вуч я инсандин са еке кимивал? Хуьруьг Тагьир хъанва бахтавар, устад.

ЖАВАБ:

- Ислягьвал я вири халкъдин кланивал. Ам дяве я яшайишдин мичIивал Савадсувал я инсандин кимивал. Сулейманаз яни вун икьар, Тагьир?

Сулейманан тавакъудалди Х.Тагьира вичи кхьенвай «Шура гьукуматдиз» шиир клелна. С.Сулейман атуникай «Хвашкалди» шиирни ада Сулейман атуниз талукъарнавай шадвилдин митингдай клелна.

Гъа икI, Дагъустандин халкъдин шаир СтIал Сулейманаз Хуьруьг Тагьир бегенмиш хъана. И кар Сулеймана гуьгуьнлай ихьтин гафаралди тикрарна:

«Хуьруьг Тагьир шиирар яратмишдай алакьун авай шаир я. Адан шиирри гьакъикъят къалурзава. Тагьиран шиирар халкъдиз социализм туькIур-рунин кIвалахра, зегьметчийриз тербия гунин, синифдин душмандихь галаз женг чIугунин карда иштирак авуниз ийизвай эверун я: абур зурба эсер ийидай ва еке дережадин ери авайбур я. Лезги шаирин арада Хуьруьг Тагьир амайбурулай са чIиб къакъан я лагайтIа, зун ягълмиш туш».

СтIал Сулейманаз лезги чил, лезги халкъ гзаф кландай.

Гъавилляй адаз гъамиша лезги чил берекатлу, адан рухвайрихь агалкъунар, яратмишунар хъана кландай.

Къуй лезги чил мадни берекатлу, адахь къе-гъал рухвар мадни гзаф хъурай!

Бикеханум АЛИБЕГОВА

Шииратдал зи гъевчи чIа-Швалай рикI ала. Школа-да клелдай йисара за гьам хуьруьн клубдин сегьнедилай, гьам республикадин фестивалра ши-и-рар хуралай клелдай. Заз чи классикар тир Къуьчхуьр Саидан, Етим Эминан, СтIал Сулейманан, Хуьруьг Тагьиран, бажарагьлу шаирар тир Алирза Саидован, Ибрагьим Гъуьсейнован, Азиз Алеман гзаф эсерар хуралай чидай. За жуваз гъамиша суал гудай: вучиз Эмин етим я? Ихьтин тIвар гьинай я?

Садра чун, рушар, хъчар кIвал-тиз Вيني Ярагьдал фенай. Зи рикIел Етим Эмина ина судьявиле кIвалахайди хтана. Ина Исмаил эфендидин медреса-школа авайди тир. Зун, кIвалIзавай хъчарни рикIелай фена, зурба шаир яшаммиш хъайи хуьруьн куьчейра къекъвена. Хуьре кас-ни амачир. Жемьят дуьзендиз эвичнавай. Ацахънавай, къавар чIанвай кIвалер, харапайриз элкъвенвай тIвар-ван авай хуьр акваз, рикIиз пис жезвай. Амма багларал чан аламай. Ичерин, чухверрин, хутарин тарари бе-гьер гузмай. За са шумуд ич ва чухвер атлана.

Хуьруьн куьчяр гъаркъуьбур тир. Еке майданни авай. Яраб Эмин гъи кIвалера яшаммиш

па виридахь галаз Эминхуьруьз куьч хъана. КIвалер эцигун, салбагъ кутун, гъевчи аялар кIвачел акьалдун. Гъикъван четинвилер ацалтнатIани, дишегьлиди аялар уьмуьрдин рекьел сагь-саламат-диз акъудна.

Школа куьтIагьайла, Идрис Селимоваз армиядин жергьейриз эверна. Жегьил Къазахстанда авай частариз акъатна. Аскервилдин партал хIлунайла, ам хуьруьз хтана, дидедал кьил чIугуна, ахпа мад Къазахстандиз хъфена. Актау (вилекан Шевченко) шегьерда хизан, кIвал-югь кутуна. Къе-пака 40 йис жеда ана аваз. Уьмуьрдин юлдаш Шуьшехануммахь галаз бахтлу, дустлу уьмуьр кечирмишзава. Хизан мугьманрал рикI алайди я. Селимоври Актау шегьердиз атай лезгийриз кIвалах жагьуриз куьмек гана.

Советрин Союз амайла, Идриса жавабдар къуллугьар тамарна. 1996-йисалай ам карчивилел машгур я. Сифтедай базардин директор хъана. Алишверишдин рекъяй ватангьлийризни галайвилер авуна. Эхириджи къад йисуз адан бизнес эцигунрихь, ресторанихь галаз алакьалу я. Шегьердин вилик-кылик квайбурун, вич киле авай коллективрин, ватангьлийрин, ярар-дустарин патайни Идрис Мегьтихановича дамахдай хьтин авторитет къазанмишнава.

Эминан эвлед - Актауда

хъайиди ятIа? Ада суд-дуван авур дарамат гьим тиртIа? Шиирар гъи синел, гъи булахдик, гъи тарцин кланик ацукьна теснифнайтIа?

Гъайиф хьи, и суалриз жавабар гудай кас авачир.

Рушари чпин чантаяр афарардай хъчарив ацIурнавай. Зи чантада анжах ичерни чухверар авай. Абуруз чпинбурукай азани гуз клан хъана. Амма сада лагъана: «Ам хъчар кIвалIиз ваъ, экскурсиядиз атайди я. Гумир адаз».

Са вахт алатайла, зун Дербентдиз акъатна. Буйнакскийдин куьчедай фидайла, фикирдиз мад Етим Эмин атана. Ам ина больницада хъана эхир. Духтуривайни сагьар хъийиз тахъай шаир. Ажалдихъай киче тахъай, эхириджи нефесдалди шиирар теснифай камалэгъли.

Вичин аламатдин, гуьрчег веиндин, гъейранвализ тазвай шиирин таъсирдик кутунвай шаирди зун феий чкайра вичикай гьикI ятIани хабар гудай. Герейханован тIварунихь галай совхозда месел алай начагъ куьзек хуралай Етим Эминан шиирар клелайла, завай шел къаз хъаначир. Заз акI хъанай хьи, шиирар клелзавайди дарман тежезвай азардик начагъ шаир вич я.

Къазахстандин Актау шегьердиз феийлани, къисметди зал гуьурметлу шаирдин неве ацалтарна. Селимов Идрис Эминан руш Муслиматан птул Эслидин ха тир.

Идрис Мегьтиханович СтIал Сулейманан райондин Ялцугьрин хуьре дидедиз хъана. Хи-занда 8 аял авай. Аяприн буба Мегьтихан жегьилзамаз рагьметдиз фена. Са тIимил вахтунда Эсли аяларни галаз чехи бубадин кIвале яшаммиш хъана, ах-

Заз акурвал ва масаббурувайни ван хъайивал, Идрис Селимов намуслу, гъахъвал гвай, къени, инсанрин гъавурда акъа-дай, герек атай вахтунда жумарт-даказ куьмекни гудай, меслят-ни къалурдай кас я. Сабурлу кас тир адаз кIвалахда, рекъе-хуьле, жуьреба-жуьре мярекатра гьалт-завай инсанрихь галаз дуьз рафт-тарвал ийиз чидна. Идакай ва адан къенивилеккай, регьимлу-вилаикай гзафбуруз хийир хкат-зава. Гьелбетда, гъакI - вичиз-ни. Адан жумартвал, ачух рикIин, гьилин берекатар хайи макан-дивни агакъзава.

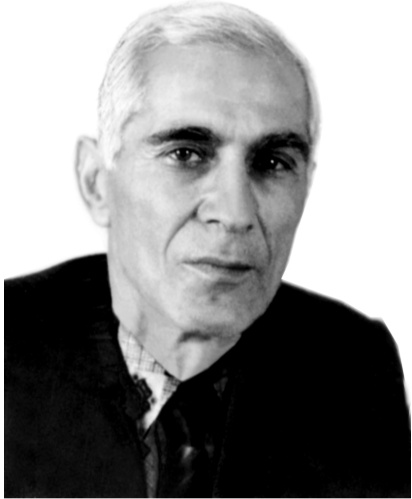
Ватандиз хтайла, куьгьне Ялцугьрал кьил чIугваз, тIебиатдин гуьрчегвилел къарувал ийиз клан-да адаз. Халкъдин рикI алай ша-ир Эминан сурални фида, адан руьгьдиз икрамда. Гъа са вахтун-да шаирдин кIваликай са гъевелни амукь тавуни рикI тIарзава. Гъар гьикI ятIани, Эмин халкъди вичин рикIе хуьзва. Идрисахь хуьре Етим Эминан музей ачухдай фи-кирни ава.

Идрис Мегьтихановичан ту-хумдани шиирар теснифзавай ксар ава. Ада рикIел хкизвайвал, диде Эслиди улу-бубадицай хей-лин ихтилатар ахъайнай.

Шаир четин гьалдиз аватна рагьметдиз фена, амма ада вич-елай гуьгуьнни садрани квахь тийидай ирс туна, чилел анжах хъсан крар авунихь метлеб авай-ди ачухарна.

Идрис Селимова вичин улу-бубадин ирсиниз еке къимет гуз-ва, адан эсеррикай менфят къа-чузва. Ада гъисабзавайвал, дев-летлу кас никай хъайитIани хъун мумкин я. Амма руьгьдин михь-вал, иман инсан патал кьилин девлет яз гъисабзава.

КЪЕЛЕМЧИЙРИН ДАФТАРРАЙ

Тажидин АГЪМЕДХАНОВ

Са гьил - рикел, са гьил - чарчел...

Са гьил - рикел, са гьил - чарчел...
Къихъ, къихъ, Тажидин.
Ватан патал квачирди къел
Душман я ви ивидин!
Рикл регъезва гукумдарин амалри.
Гьил хъфизмач мярекратралвил галаз.
Чилин абур чурдай жуьре завалри,
Чурна уьлкве гьиллебарин зил галаз.
Са куьнални твар аламач уьлкведа,
Уьлкве миъиз эпкъевенва няс базардиз.
Ихътин уьлкве хъижеч, белки, дуьньяда,
Зегьметчивал ухшарнавай азардиз.
Зегьметчивал, акатай зи тарифрик,
Ни алудна, гьикл алатна рекъелай?
Лугъуза за, рикл тадайла гьайифрик,
Ам таканбур хьана жеди пехърелай.

Гья кье-пака дегиш жеда пуд клуьдни,
Аквада чаз садакайни къвед хьана.
Нефесдиз дар тахъайтла, дуст, зи туьдни,
Белки, зи мез рахан вавни, мед хьана.

Белки, цийи асирда чун къекеведе,
Гьяхъ-адалат жезва лугъуз къадимлу.
Белки, чазни гьалаллу бахт хъуьреда -
Уьлкведихъни сагиб жеда регъимлу.

Ухът алахъиз фидач вунни мектебдиз,
Залан хьана вегъезвай лап вад камни.
Белки, кыле фейитла ви метлеб дуьз,
Къупмиш жеда, шаирдин хъиз, илгьамни.

Кье умудри хуьзва вун са уьтери,
Икрагъ хьана лагълагърикой гьакимрин.
Пака, белки, шадарда зи бейтери,
Зегьметчивал акваз халис итимрин.

Ваз мецелни хкиз кламач пачагъни,
Уьлкве тирвал угъривилел чан гьайи.
Гьатта къанва цавараллай Аллагъни,
Гьиллебариз чун эмишдай тлан гайи.

Зи умудни ква анжах зи гьилерик,
Гьякни фадлай хам кларабдал алкванвай.
Кье айиб я гьилер кутун хъуьчери,
Чаз, итимризи, вири дердер къатанвай...

Гья кье-пака дегиш жеда пуд клуьдни,
Аквада чаз садакайни къвед хьана.
Нефесдиз дар тахъайтла, дуст, зи туьдни,
Белки, зи мез рахан вавни, мед хьана.

Зун цуькверал рикл ацукъай инсан я.
Айиб мийир - вири жуьре цуькверал.
Заз, цуьквер хъиз, инсанар, куьн масан я,
Адалатдиз рехъ гудайла чилерал.

Низ чизвай къван хехвер туькьюл
жедайди,
Клуькни куьквай за авадрай клерецдин.
Низ чидай къван вуна къацлай ваккалай,
Цуььрнуьгъди хъиз, ярх хьана,
нек хъвадайди.

Чал къадарсуз акъалтзава азабар.
Ара-бирда хкламач гьич лугъузни.
Талгъайтлани, чаз тайин я жавабар -
Азабар гваз ракурзава сурузни.
На лугъуди, им чи пай я, къисмет я.

Атанвай чаз лезги халкъай чавалай.
Я туштла им, Худа, тек ви къелет я,
Гьяясузри алуднавай чалалай!

Гьич дуьньяда герек тушир инсанар
Акъатнава, зун-зун лугъуз, майдандиз.
Заз акл ава, артух хьанва иланар,
Гьяр камуна клас гуз кландай дабандиз.

Дуьньяда буьгътен авачиртла, кас,
Инсанризи гьикъван жедайтла регъят,
Гьатдачир рекъе жуваз тушир хас.
Хьун къабулдачир гьунарни къегъят.

Чаравилизни гудачир рухсат,
Дуствал yine къаз, яшамиз жедай.
Хъжедачир, белки, риклерни баят.
Къилизни гуьзел фикирар къведай.

Хадачир риклер гафари чиркин,
Дустагъарни кваз хъжедай къери.
Аквадай ттимилвилерай серин,
Адетда твадай къумбар хьун кефи.

Духанрани чи рекьидачир вахт,
Гудачир хъилъай ичкидиз майдан.
Кивенквеллаз мецин адалатни бахт,
Хкаждай виниз инсанди инсан...

Дуьньяда буьгътен авачиртла, кас,
Белки, уьлкведал аламукъдай твар.
Вазни жагъидай гьакимдин либас.
Тажидинални къведай, белки, члар.

Шиират, вун хьаначиртла амадаг,
Зун дердери жегилзамаз пузмиздай.
Агъ, шиират, - лекъери муг кутур раг,
Вахъни гьайбат ава дердер уьтмишдай.

Чи ниятар хвейиди тир умудри.
Лагъайди тир, нивай жеда къакъудиз.
Тухвайди хъиз чун рапар гвай чувудри,
Буба лугъуз тунай пул гвай ябудиз.
Бул хьана чахъ гьяхътин жуьре бубаяр,
Гила миъиз атлана чи чараяр.

Багъри чуьллер рикле гьатай вахтунда
Са затни туш заз шегъердин няметар.
Клантлавилел эциг абур кламай къван,
Гьуьжетни яхъ, гъиз, къалуризи девлетар.
Багъри чуьллер рикле гьатай вахтунда
Са мани заз жеда агъзур манатдай.
Авачиртла гьайбат абур къатлудай,
За зун фадлай гьисабнавай къейидай.

Къанни вад ийс алатна зи лап фадлай.
Жегилвиллин лишан кумач чиникни.
Анжахвилер ргъазва зи уьмуьрдихъ,
Югъ-къандавай гья тади ква рикликни.

Ваъ, вил галач къуру кефер, лезетрихъ,
Тахайдик хъиз хьун кландач мерд гьавадал,
Калтугайбур анжах ихътин «девлетрихъ»
Гьалтайдай я иблисдални явадал.

Миграгъвияр - халуяр я зи веледрин -
«Чун аяр я», - гафари гьикл ванзава?
Лугъузвани юкъва ава девлетрин? -
(Гьякл хьанайтла, валлагъ, зазни кланзавай)

Ахквазвач квез хуьруьз атай мугъманни,
Гья датлана юрта гьатна келемрин.
Салар тирвал чукурзава дарманни,
Рагъул хьана рангни алай перемрин.

Урун тлуьни, кутур гьихътин межлисар,
Вили хьана элкьуьрнава салариз.
Бахчярни, агатай хъиз иблисар,
Хкудзава, тарар са-сад куьквариз.

И ерийризи, Шалбуз дагъдин ценерал,
Якни ниси дашмишзава базаррай.
Квез - са члавуз хъайи ксар гьелерар -
Ихътин крар аквазвани гьунаррай?

Де им вуч я? Дяве яни къастунин?
Куьн бубайризи, куьз ивиризи акси я?
Сагъламвални шагъдамар тир бахтунин,
Хкламачни? Им ни тунвай веси я?

Тажидина мад вуч лугъун аранда -
Зун гьавурда аквазвач са чларин:
Базардин тлал ава лугъуз ватанда,
Тебиивал квадардани дагъларин?

Эйзудин САЙДУМОВ

Гьайиф хайи хуьр

Чилер зурзай апрелдин йифчулав я,
Акъудна хьи на хайи хуьр зи гьилияй.
Вун зи рикле къекевейи цун са ялав я,
Хайи Ватан, вал пара зи рикл алай.

Дарклушрин хуьр кье картадал аламач,
Етим клел хъиз, ам къуншийрин арада.
Хайи хуьруьхъ жемьятдин гел галамач,
Теснифнавай кайи чларар харада.

Бул я хуьре таза, къайи булахар,
Хуьруьнвийризи ви гегъ чуьллер ала тир.
Гуьзелвилел авурди я дамахар,
Залзала чаз тебиатдин бала тир.

Гьяр булахдал чи бубайрин твар алай,
Жегилрин ким хуьруьн булахдиз мукъва.
Гуьлгвер куьлуьн никел хуьре зар алай,
Агъсакъалрин ким авай хуьруьн юкъва.

Къариблукда хазинадар хъайитлан,
Мулк галачи хуьр аквазва эйбежер.
Тебиатди бул мал-девлет гайитлан,
Рикле жеда са залан хер сагъ тежер.

Кьетен гьава, кьетен атир гьавадихъ,
Жемьят хьанва хайи хуьруьхъ кье цигел.
Ша, илифа, къекевезватла давадихъ,
Ватандиз гьат рекъе, жемир вун энгел.

Амираслан МИРЗАБЕГОВ

Къудар

Диде-ватан хуьн патал чаз
Жуьрэтлу рикл кланда хура.
Гьяхътин рикелай алакьда
Чи душманар тваз са фура.

Ваз чухсагъул, халис инсан,
На рикл алай Ватан хвена.
Ахъа гьилни миъни рикл гваз,
Вун кесибрин патав фена.

Вун дуьньядиз акъатнава,
Вуч кватла лагъ ви пландик.
Зун чи ватан хуьз алахъда,
Иви кумай къван зи чандик.

Америка, ваз кланзава,
Ви зулумдик дуьнья кутаза.
Вири халкьар са пад жеда,
Ахпа чара ая жуваз.

Америкадин пацукай
Европа, вун хкат тавуй.
Гьилибан яз феи уьмуьр
Гьич бахтуник акат тавуй.

Ватандин гуьрчег къаматдик
Садрани тахъуй серинвал.
Ада вегъезвай камарихъ,
Гьямишанда хуьй ийгинвал!

Марфадилахъай катда лугъуз,
Бес чуьтхардик экечдани?
Къазвай кил гатана лугъуз,
Севрен хуруз экъечдани?

Къванер цлал хкажиз на,
Чуьк тавуна, клалахъзава.
Верчериз твар вегъезвайда
Вич къалуризи алахъзава.

Дуьньяда чизвач садазни,
Пака вуч къведатла килел,
Гьякл ятлани, члуру я чун,
Гья кар хуьзвач чна рикел.

Ялтахарни яланчияр,
Гьикл туькьюьр хьанва куь килер?
Виридаз куьн лап таклан я,
Са квез аквазва куьн иер.

Чаз ви гафар герек къевезвач,
Сивик пад квач, кутун хъия.
Вун къваларай акъат тавуй,
Са кье гаф мад лугъун хъия.

Ватан! Вакай рахадайла,
Къачуда зи рикли гьалаб.
Къан хьан гьяхъвал кландай уьлкве,
Дуьньяда аватла яраб?

Гьерен дулма гуда лугъуз,
Дуьгуьд дулма гана вуна.
Кье йикъан клалах я лугъуз,
Чан туьтуьниз гьана вуна.

Чидайдай къаз, чин тийижизи,
На кимивал къалурда гья.
Алимдихъ галаз гьуьжетизи,
Вун кланчлара аклурда гья.

Аламаз я галат тахъун,
Гьикъван рахада вун, кьаркьар?
Ви ванцикай икрагъ хьана,
Аватзава гзаф хьархьар.

Куьзуь ятлан, алчак Байден,
Гьутар вегъин ви клуфариз.
Шумуд уьлкве мад, къурумсах,
Пландик ква ви куьквариз?

Къафлан ОСМАНОВ

Бубани хтул

Хтулди заз лугъузава:
- Эвер хъия дидедиз.
Диде патав хтайла,
Темен це на гьилериз.

Дидед чрай циклен зи
Гьич рикелай алатдач.
Эгер диде хтайтла,
Зун адавай къакъатдач.

Дидеди заз лугъудай:
- Кефи хамир чарадан.
Ваз къурхуяр гайитла,
Агъуз мийир на гардан.

Алатдач зи рикелай
Дидед ягъай лайлаяр,
Шумуд ийс я ахквазвач,
Дидедихъ я зи рикл дар.

Адан чими къужахда
Фена зи шумуд ийсар.
Ахквадач мадвилериз
Мад заз гьяхътин шад йикъар.

Хтана мад рикел зи
Дидедин са ихтилат:
«Хъсан ахлак хъайила,
Квалеле жеда берекат».

Зи азиз хва, хъсан тир,
Диде зазни масан тир.
Ам тахквез зун пашман я,
Дидед сагъвал Ватан я.

Секин хуьхъа, чан бала,
Ви дидедихъвил гала
Фидани зун эвериз?
Диде патав хтайтла,
Жедани вун куьулериз?

- Шикилдал зи ала вил,
Квалеле къевезвач заз къарай.
Зун язух ша тун, буба,
Гьикъван ийин за гъарай.

Са шейини гузмач дад,
Ша лагъ патав, дад-бидад.
Худади зун тунва сад,
Низ эверин, за вучрай?!

Сефибег ГЪАЖИБЕГОВ

Рагъ ва муьгъуьббат

Цава рагъ ргъазва - шад я тебиат,
Рикин ва руьгъдин рагъ я муьгъуьббат,
Ракъини тебиатдал гьикл гьизватла чан,
Муьгъуьббатди бахтлу ийизва инсан.
Рагъ такуна жеч я цуьк, я емиш,
Ракъини тебиат ийизва гуьзел,
Уьмуьрдин шуьрбет ийиз жеч дадмиш
Гьисс тавурдавай муьгъуьббатдин сел.
Рагъ я авурди уьмуьр чи куькьюьр,
Тестик тир, шаксуз, язва гьякъикъат,
Тебиатди гьикл хуьзватла уьмуьр,
Давамзавайди язва муьгъуьббат.
Рикле гьатайла са гуьзел марал,
Руьгдал жеда ви цуьквед тазавал,
Гьиссери, гьевесди цавал лув гуда,
Дамарравай ивидал акъалтда ви звал.

Ван авуна

Къурукаларни рикләлай
алуд тийин

А. АГЪМЕДАГЪАЕВ,

хуьруьн майишатдин илимрин кандидат, РД-дин хуьруьн майишатдин лайихлу къуллугъчи

Зун «Лезги газетдин» 2023-йисан 52-нумрадиз акъатай Дашдемир Шерифалиеван «Ахцегьар шегьердиз элкьуьрда» макъаладихъ галаз таниш хъана. Ахцегь райондин къил Абдул-Керим Палчаева районэглийрихъ галаз тухвай ачух эфирдин нетижлада малум хъайивал, регьберди райондин са къадар мектебар ремонт хуьвунин, агъалияр хъвадай целди тамамвилелди таъминарунин, гъа и мукъвара 1500 касдивай ацукъиз жедай чехи спорткомплекс ачухунин, Ахцегъа 400 аялдиз чкаяр жедай мектеб-интернат эцигунин, рагьметлу шаир Хуьруьг Тагьтиран тиварцихъ галай ял ядай багъ геьгеншарунин ва ихътин маса метлеблукъ кваллахаар къилиз акъудунин везифаар вичин вилик эцигнава. Ибуьр райондин агъалияр патал эвелни-эвел герек кваллахаар я.

Цийи багълар кутунин жигьетдай Мегьарамдхуьруьн, Стлал Сулейманан районригь гекъигайла, Ахцегь район гзаф къулукъ галама. Цийи багълар кутун патал Ахцегъа са шумуд касди субсидияр къачуна, анжах такъатар къачур ксари и кваллах къилиз акъудна.

Совет гьукуматдин вахтунда Гьурун кӀамалай Ахцегьрин ГЭС-див агакъна майданра экля хъайи ичин, чуьхверрин, хутарин, машмашрин багъларин мулкар къе хам чилиз элкьенва. Алатай йисара Ахцегъа цийи багълар арадал хкуникай фикирдай гич са касни районда хъанач.

Къурукаларин хуьруьн агъалийрин дуланажагъдин шарттар гьикл дегишарна

кандатла, гъадакай ихтилат физвай макъалада къалурнайла, пара хъсан тир. Алай вахтунда Къурукаларин хуьре 200-дав агакъна майишатар хъанва, гьар квалле 2-3 хизан яшамиш жезва. Къенин юкъуз и хизанриз цийи квалер эцигдай чилер хуьре авач. Вучиз лагъайла, 1990-йисуз Ахцегьрин илимдинни ахтармишунрин станция чукурна, гъа йисалай и чилер Дагъустандин НИИСХ-дин (Ф.Кисриеван тиварцихъ галай Дагъустандин хуьруьн майишатдин илимринни ахтармишунрин институт, ФГБНУ) балансдал ала ва и мулкарихъ иеси авач. 1990-йисалай 2024-йисалди тивар кунвай илимринни ахтармишунрин институтдин къуллугъчийри илимдин гич са кваллахни тухванач. А чвалалай инихъ и чилер Ахцегьрин хуьруьн советдин балансдал эцигунинни райондин къилери гич са фикирни ганач. И федеральный чилер райондин къилеривай Дагъустандин Гьукуматдин кумекдалди вахчуз жедай, амма гъализ жедай и месэладик 34 йисан муддатда садани къил кутуна.

Алай вахтунда райондин къиле авай Абдул-Керим Палчаева и месэлада физикир желбнайтла, хъсан тир. А чилер квалер эцигун патал Къурукаларин жегьилриз ганайла, гъахлу кар жедай. Алай вахтунда и хуьр газдалди таъминарунин месэладикайни са хабарни авач. Гъа са вахтунда 13 километрдин яръга авай Смугьулрин хуьруьв газ агакъна са шумуд йис я. Са шакни алач, газдалди таъминаруни халкъдин дуланажагъ акваз-такваз хъсанвилехъ элкьуьрда.

Райондин виликан машгьурвал арадал хкунин карда гъиле кунвай вири месэлайрик райондин регьберди Къурукаларин месэларни кутунайла, пара хъсан жедай.

Етим Эмин риклеваз

Лезги РУСТАМ,
Цийи Къуруш

Чи халкъдин чехи шаир Етим Эмин тийижир кас лезги чилел бажагат ала. Адан шиирар келдайла, зи бедендиз хар акъатда. Гъакъван хуш я аз адан эсерар. Адан саки вири ктабар за жагъурнава. Бязи эсерар, масанрай жагъурнавай ктабар чарарал ахкьудна, жуван ктабханада хуьзва.

Мукъвара за мектебда за тарсар гайи чи хуьруьнви, гьурметлу Гьасамудин муаллимдивай Етим Эминан шикил члугун тлалабна. Са шумуд йикъалай ада заз шаирдин шикил гьазур хъанвайдакай хабар гана. Исятда за а чехи шикил жуван кваллин цлакай куьрсарнава. Эмин хътин бажарагълу ксар тек-туьк жезвайди я. Адан эсерри зи руьгъ жажзава. Мукъвара зун Эминан сурал фена, дуьяяр келна.

МВД-дин хроникадай

Са шумуда садал гьужумна

Махачкъаладин полицейскийри мектебда келзавай жегьилрин арада хъайи куклунриз талукъ яз ахтармишунин кваллах къиле тухузва. Идакай РД-дин МВД-дин пресс-къуллугъди хабар гузва.

Соцсетра гуьзчивал тухунин серенжем къилиз акъуддайла, анрай са шумуд школьникди са жавандал гьужумзавай видео дуьзддал акъатна.

ПДН-дин къуллугъчийри къалмакъалда иштираккай школьниктар тайинарна. Абуьр Махачкъаладин 27-нумрадин мектебдин 8-9-классра келзавайбуьр я. Уче-

нефесди тади гуз, завай рахаз тежез гзаф йисар я. Зун мадни шииратдал гзаф ашукъарун патал за Аллагъдиз ялварзава. Вирида хъиз, зани юкъван мектеб куьтгъна. Гуьгъуьнлай зун муздестедик экечна, манияр лагъана. Мехъеррик физ, жуван къил хвена. Са къадар чвалалай за базарда бегълеяр маса гудай туьквенда кваллахна. Азарди вичикай хабар гуз гатлунайдалай кьулукъ кваллахдиз къабил аз амукънач. Гила келлунал, кхъинар авунал машгьул я зун. Амма инсанрин юкъва жез, ихтилатар ийиз клада заз.

Мукъвара зун сифте сеферда яз «Лезги газетдин» редакциядиз мугьман хъана. Ирид лагъай мертебадиз хъаж хъайила, къилин редактор Мегьамед Ибрагьимовани адан заместитель Куругъли Ферзалиева зун хушдиз къабулна. Редакцияда авай музейдихъ, ктабханадихъ, къуллугъчийрихъ галаз таниш хъана. Агалкъунар хуьрай чи редакциядин коллективдихъ!

никар ва абурун диде-бубаяр отделдиз гъана.

Авай малуматралди, мессенджердин умуми са чатда школьникрикай сада муькуьдан тиварцихъ намусдик хкладай гафар лагъана. Нетижлада 16-февралдиз тарсарилай къулукъ жегьилрин мектебдивай яръга тушир чкадал «месэла гъялун» къетна.

Полицейскийри жаванрихъ галаз суьгьбетар авуна. Абурун диде-бубайрилай РФ-дин КоАП-дин 5.35-статьядин бинедаллаз административный материалар квалатнава.

Гъазурайди - К.ФЕРЗАЛИЕВ

Спорт

Европадин чемпион -
З-сеферда

АЗАДДАКАЗ КЪУРШАХАР КЪУН

И йикъара Румыниядин меркез Бухарест шегьерда азаддаказ къуршахар къунай къиле фейи Европадин чемпионатда Дагъустандин школада вердишвилер къачунвай спортсменри 12 медаль къазанмишна. Амма (чна виликдайни хабар гайивал) бязибур чпин устадвал маса уьлквейрин хъянавай командайрик кваз къалурунун мажбур жезва. Абурун арадай яз алай вахтунда Грециядин патай экъечзавай чи ватанэгъли Даурен КУРУГЪЛИЕВ 86 кг-дин заланвал авайбурун арада къизилдин медалдиз лайихлу хъана. Гила ада Европадин чемпионвилеин тивар 3-сеферда къазанмишнава. Рикел хкин: 2017-йисуз Сербиядин Нови-Сад (а члавуз ам Россиядин патай экъечзавай) ва 2023-йисуз Хорватиядин меркез Загреб шегьери Д.Куругълиева и заланвилеяй континентда гьасиррал вич виридалайни вилегъди тирди субутна.

Алатай йисуз хъиз, цини чи ватанэгълидиз финалда Сан-Маринодин векил, Олимпиададин къугьунрин буьруьнхдин призер тир Майлз Аминахъ галаз къуватар ахтармишун къисмет хъана. Цини ада вичин артуханвал субутна, и сеферда бязи 2:1 гьисабдалди акъалтна (алатай йисуз - 3:1).

Ярумчух финалдиз акъатдалди къиле тухвай 3 бязгъси Д.Куругълиева вахт куьтгъя жедалди акъалтнарна, вичихъ галаз бязгъсиниз экъечай садазни ада са баллини къазанмишдай мумкинвал ганач. Ик, адаз Арслан Багаев (Россиядин чемпион) - 10:0, Асхарберг Гулаев (Словакия) - 11:0 ва Алан Амиров (Литвия) 10:0 гьисабдалди кумукъна.

Ярумчух финалда чи ватанэгълидинни Азербайжандай тир Арсений Джиоеван бязгъ 2:1 гьисабдалди акъалтна.

Вичин ери-бине Хив райондин Цналдиле тир Д.Куругълиев азаддаказ къуршахар къунай дуьньядин Кубокдин, Россиядин чемпионвилеин тиварцин сагъиб, кесерлу хейлин турниррин ва акъажунрин гъалибчи, международный класдин спортдин мастер я.

Гъазурвал аквазва

И йикъара Каспийскда, Али Алиеван тиварунихъ галай спортдин ва жегьилрин имаратда, азаддаказ къуршахар къунай Олимпиададин чемпион Загалав Абдулбекован призер патал Дагъустандин чемпионат къиле фена. Заланвилеин 10 категориядай ана 230 спортсменди гьасиррал чпин устадвал къалурна.

Чи ватанэгълийрикай ана Рамазан ФЕРЗАЛИЕВА 65 кг-дин заланвал авайбурун арада гмишдин медаль къазанмишна. Гъалиб хъайи амайбурухъ галаз адани алай вацран эхирра Нальчик шегьерда къиле фидай СКФО-дин чемпионатдиз гъазурвал аквазва.

Рикел хкин: чпин бубайрин ери-бине Ахцегь райондин Курукнарин хуьрай тир Р.Ферзалиев (и хуьруьн агъалийрин са пай алатай асирдин 50-йисара Хасавюрт райондин Къурушдал, муькуь пайни Къурукалар ва Бамматюрт хуьрериз куьн

хъана) 1995-йисан 19-февралдиз Бамматюртда дидедиз хъана. Ам международный ва Вирироссиядин хейлин турниррин, континентрин уртах Кубок патал акъажунрин гъалибчи ва призер я. Ада Дагъустандин жаванрин арада чемпионвилеин тиварни къазанмишна, адакай Россиядин Кубок патал акъажунра виридалайни хъсан спортсменни хъана.

Ачух турнир

ВОЛЕЙБОЛ

Къагьриман ИБРАГЪИМОВ

17-февралдиз Белиж поселоқдин гимназиядин спортзалда Кьиблепатан Дагъустандин командайрин арада волейболдай къиле фейи ачух турнирда Куьрагъ, Мегьарамдхуьруьн, Хив, Дербент, Ахцегъ ва Стлал Сулейманан районин спортшколайрин хъягъай командайри иштиракна. Жегьилрин арада массовый спорт вилик тухвай, Белиж поселоқдин администрациядин къилин къуллугъдал кваллахакай Юсуф Азизован экуь къаматдиз бахшнавай и серенжем ачухуниз талукъарнавай мярекатда Белиждин къил Р.Гъабибулаева, поселоқдин депутатрин собранидин председател, рагьметлу

Ю.Азизован дуст Н.Ахундова, адан багърийри поселоқдин собранидин депутат, меценат В.Сефербегова, мискиндин имам Р.Гъабибова ва масабур иштиракна.

Турнирдин къилин судьявилеин везифаар Закир Идрисова тамамарна.

Мярекатдал рахай Рамиз Гъабибулаева, Несредин Ахундова ва масабур Ю.Азизован уьмуьрдинни кваллахдин рехъ, адан инсанвилеин къилихар рикел хъана.

Акъажунра Дербентдин командади 1-чка къуна, Стлал Сулейманан ва Куьрагъ районрин командайри - 2 ва 3-чкаяр. Абуьр махсус кубокар, медалар, ва къиметлу пишкешар гана. Командайрин тренерин зегьметни къиметлу пишкешарни шабагъар гуналди къейдна.

ИСЛЕН, 26-февраль

РТВК

07:00 Время новостей Дагестана. Итоги
08:00 М/ф «Маши и медведь» 0+

16:50 «Удивительные горы. Лучшее» 0+
17:10 Т/с «Жестокий Стамбул» 83-84 с.

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро».
09.00 Новости.
09.20 «АнтиФейк». (16+).

РОССИЯ 1

09:00 Канал национального вещания «Маданият» (на аварском языке)
14:00 Местное время. Вести-Дагестан

НТВ

04.55 Т/с «Пасечник».
06.30 «Утро. Самое лучшее». (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 «По делам несовершеннолетних». (16+).
07.25 «Давай разведемся!» (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 «Настроение». (12+)
07.40 «Выборы-2024».
07.45 «Настроение». (12+).

ЗВЕЗДА

05.00 Х/ф «Дуэлянт» (16+)
07.00 «Сегодня утром».
09.00 Новости дня. (16+).

САЛАСА, 27-февраль

РТВК

07:00,08.30,12.30 Время новостей Дагестана
07:15,14.50 Передача на табасаранском языке «Мил» 12+

15:30 Т/с «Единственный мужчина» 6 с. 16+
16:15 Мультфильм 0+

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро».
07.45 «Выборы-2024».
09.00 Новости.

РОССИЯ 1

09:00 Канал национального вещания «Магудер» (на агульском языке)
14:35 Местное время. Вести-Дагестан

НТВ

04.50 Т/с «Пасечник». (16+).
06.30 «Утро. Самое лучшее». (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 «По делам несовершеннолетних». (16+).
07.25 «Давай разведемся!» (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 «Настроение». (12+)
07.40 «Выборы-2024» (12+)
07.45 «Настроение». (12+).

ЗВЕЗДА

05.05 Т/с «Бывших не бывает». (16+).
07.00 «Сегодня утром».

АРБЕ, 28-февраль

РТВК

07:00,08.30 Время новостей Дагестана
07:15,14.50 Передача на лакском языке «Аьрши ва агьлу» 12+

16:50 «Удивительные горы. Лучшее» 0+
17:10 Т/с «Жестокий Стамбул» 87-88 с.

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро».
09.00 Новости.
09.20 «АнтиФейк». (16+).

РОССИЯ 1

09:00 Канал национального вещания «Даймохк» (на чеченском языке)
14:35 Местное время. Вести-Дагестан

НТВ

04.50 Т/с «Пасечник». (16+).
06.30 «Утро. Самое лучшее». (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 «По делам несовершеннолетних». (16+).
07.30 «Давай разведемся!» (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 «Настроение». (12+)
07.40 «Выборы-2024». (12+)
07.45 «Настроение». (12+).

ЗВЕЗДА

05.10 Т/с «Старое ружье»
07.00 «Сегодня утром».
09.00 Новости дня. (16+).

ХЕМИС, 29-февраль

РТВК

07:00 Время новостей Дагестана
07:15,14.50 Передача на даргинском языке «Маши и медведь» 0+

16:15 Мультфильм 0+
16:30 Время новостей Дагестана
16:50 «Удивительные горы. Лучшее» 0+

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро».
07.45 «Выборы-2024».
09.00 Новости.

РОССИЯ 1

09:00 Канал национального вещания «Шалбуздаг» (на лезгинском языке)
21:05 Местное время. Вести-Дагестан

НТВ

04.50 Т/с «Пасечник». (16+).
06.30 «Утро. Самое лучшее». (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 «По делам несовершеннолетних». (16+).
07.25 «Давай разведемся!» (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 «Настроение». (12+)
07.40 «Выборы-2024» (12+)
07.45 «Настроение». (12+).

ЗВЕЗДА

05.10 Т/с «Черные волки». (16+).
07.00 «Сегодня утром».

Table with 2 columns: Time and Program Name. Section: ЖУМЬЯ, 1-МАРТ. Includes programs like 'Время новостей Дагестана', 'Музыкальный вечер', etc.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Section: ПЕРВЫЙ. Includes programs like 'Доброе утро', 'Новости', 'Вести-Дагестан', etc.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Section: РОССИЯ 1. Includes programs like 'Канал национального вещания Алшан', 'Вести-Дагестан', etc.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Section: НТВ. Includes programs like 'Пасечник', 'Сегодня', 'Судьба человека', etc.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Section: ДОМАШНИЙ. Includes programs like 'Мелодрама "Шаг в бездну"', 'Уютное утро', etc.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Section: ТВ-ЦЕНТР. Includes programs like 'Что знает Марианна?', 'Православная энциклопедия', etc.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Section: ЗВЕЗДА. Includes programs like 'После дождика', 'Новости дня', etc.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Section: ПЕРВЫЙ. Includes programs like 'Доброе утро', 'Новости', 'Вести-Дагестан', etc.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Section: РОССИЯ 1. Includes programs like 'Утро России', 'Вести-Дагестан', etc.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Section: НТВ. Includes programs like 'Пасечник', 'Сегодня', 'Судьба человека', etc.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Section: ДОМАШНИЙ. Includes programs like 'Мелодрама "Шаг в бездну"', 'Уютное утро', etc.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Section: ТВ-ЦЕНТР. Includes programs like 'Что знает Марианна?', 'Православная энциклопедия', etc.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Section: ЗВЕЗДА. Includes programs like 'После дождика', 'Новости дня', etc.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Section: ПЕРВЫЙ. Includes programs like 'Доброе утро', 'Новости', 'Вести-Дагестан', etc.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Section: РОССИЯ 1. Includes programs like 'Утро России', 'Вести-Дагестан', etc.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Section: НТВ. Includes programs like 'Пасечник', 'Сегодня', 'Судьба человека', etc.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Section: ДОМАШНИЙ. Includes programs like 'Мелодрама "Шаг в бездну"', 'Уютное утро', etc.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Section: ТВ-ЦЕНТР. Includes programs like 'Что знает Марианна?', 'Православная энциклопедия', etc.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Section: ЗВЕЗДА. Includes programs like 'После дождика', 'Новости дня', etc.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Section: ПЕРВЫЙ. Includes programs like 'Доброе утро', 'Новости', 'Вести-Дагестан', etc.

Программа гъзаурайди - Насима ВЕЛИБЕГОВА

Дин

Дуьньядин эхирдин лишанрикай

Гъазурайди - диндин алим
Ямин МЕГЪАМЕДОВ

*(Эвел - 2023-йисан 45-50-нумрайра,
2024-йисан 2-6-нумрайра)*

Къияматдин югъ алуьгдай вахт мукьва хьунин гъевчи лишанар Гъевчи лишан №15 Инсанар къамчийралди гатадай зулумкар ксар пайда хьун

Пайгъамбарди *(Аллагъдин салават ва салам хьуй вичиз)* хабар гайи Къияматдин югъ мукьва хьунин лишанрик чпи калерин тумариз ухар гъар жуьредин (тумаждин, электричестводин, каучукдин, кларасдин тваларин ва маса жуьредин) къирмажралди инсанар гатадай зулумкар гъакимрин гъилибанарни акатзава.

Абу Умама асгъабди *(къуй адалай Аллагъ рази хьурай)* агакьарнавайвал, Аллагъдин Расулди *(Аллагъдин салават ва салам хьуй вичиз)* лагъана *(мана)*:

«Эхиримжи вахтара галерин тумариз ухар къамчийр гъай итимар пайда жеда. Абур экънахъни Аллагъдин ажуьгдик къаз къизва ва няхиъни Адан хъелек къаз хъевеза»¹.

Абу Гъурейра асгъабди *(къуй адалай Аллагъ рази хьурай)* агакьарнавайвал, Аллагъдин Расулди *(Аллагъдин салават ва салам хьуй вичиз)* лагъана *(мана)*:

«Къеве жуьре ксар ава зи уьмметдикай - аз абур гъеве акунвач... абурукай я калерин тумариз ухар къамчийр гъай ксар, чпи абуралди инсанар гатазвай»².

Абу Гъурейра асгъабди *(къуй адалай Аллагъ рази хьурай)* гъакни агакьарнавайвал, Аллагъдин Расулди *(Аллагъдин салават ва салам хьуй вичиз)* лагъана *(мана)*:

«Эгер вун геждалди яшамаш хъайитла, ваз мумкин я акун ксар чеб экънахъ Аллагъдин ажуьгдик къаз экъечизавай ва Адан лянетдик къаз няхиъ хъевезвай. Абурун гъалиера калерин тумариз хътинбуру»³.

И гъадисда тайндиз абуру инсанар гатазвайди лагъанвачтлани, абуравай гъал Аллагъдин ажуьгдикни лянетдик хъун абуру зулум крав ва гъахъсузвилер ийизвайди къалурзава.

Гъевчи лишан №16

Яна кьиникъар гзаф хьун

Къияматдин йикъан Пайгъамбарди *(Аллагъдин салават ва салам хьуй вичиз)* хабар ганвай лишанрикай сад яна кьиникъар гзаф хьун я. А вахтунда са инсанди маса инсан яна рекъида ва адас вичи ам вучиз яна кьенатла чир жедач ва кьейи касдизни вучиз ада вич яна кьенатла чир жедач.

Абу Гъурейра асгъабди *(къуй адалай Аллагъ рази хьурай)* агакьарнавайвал, Аллагъдин Расулди *(Аллагъдин салават ва салам хьуй вичиз)* лагъана *(мана)*:

«Зи чан Нин гъиле аватла, Гъадал кьин къазва! Къанлудиз вичи вучиз масад яна кьенатла, кьейидаз вич вучиз яна кьейиди ятла чир тежедай вахтар алуьк тавунмаз, дуьньядин эхир жедач».

Бес адас лагъана: «Ам гъикъ жедай кар я?»». Ада жаваб хгана: «**Абур ахътин кьиникъар жеда хъи, гъам къанлу, гъамни кьейиди - къеведни Жегъеннемдиз аватда»⁴.**

Ихътин кьиникъар Усман халифа *(къуй адалай Аллагъ рази хьурай)* яна кьейидалай къулухъ гатунна. Гъавурда акадакь са себебни авачиз, дявевар жез гатунна, агъзурралди инсанар телеф хьана. Чи девирдани пайда хьанва гзаф инсанар санал телефдай яракъар, чи вахтар барбатдай дявевар ишлемишзавай.

Диндин месэлайриз талуьк суалар пайда хъайитла, ватцапдин
8-989-653-42-35 нумрадиз кхьихъ.

Бязи дявевар кьейибурун къадардиз талуьк рекъемар:

Дуьньядин сад лагъай дяведа - 15 миллион кас;

Дуьньядин къевед лагъай дяведа - 55 миллион кас;

Вьетнамдин дяведа - 3 миллион кас;

Урусатда кыле фейи граждан дяведа - 10 миллион кас;

Испанияда кыле фейи граждан дяведа - 12 миллион кас;

Иракдинни Ирандин арада кыле фейи дяведа (Арабрин залилда сад лагъай дяве) - 1 миллион кас;

Иракдал гъужумунин нетижада - 1 миллиондай виниз ксар.

И дявевар, а гъадисда кьейиднавай «къанлудиз вичи вучиз яна кьенатла чир жедач» гафар абурукай бязибурун талуьк туштлани, кьиникърин сергъятар гьикъван гегенш хъанватла ва абуру гьикъван мукьвал-мукьвал жезватла къалурун патал рикел хканва.

Гъевчи лишан №17

Ихтибар (аманат) квахъун ва рикерай вафалувал акъатун

Дугъридани, лайихлу (ярашугъ) итим лазим чкадал тайнарун ам дестек (асас) я чи уьммет яргалди амуькунин, уьлквевар ва бендеяр дуьз гьалда хъунин ва чи цивилизация (гъадара) вилик финин. Эгер аманат, вафалувал (ихтибар) квахъайитла, адалатлувал маса патахъ элкъевезва ва инсанрин кьенепатан (риклерин) гьалар чур жезва. Нетижата регъбервал гунин кьенерар чпихъ и жигъетдай ерли алакьунар авачир ксарин гъиле гъатзава ва нетижада къаришугъвал, кимкиме (анархия) гьал арадал къевезва. Им вичикай чи Пайгъамбарди *(Аллагъдин салават ва салам хьуй вичиз)* хабар ганвай кар я.

Ихтибар квахъунин себеб инсанрин рикер чур хьун я.

Гъузейфа асгъабди *(къуй адалай Аллагъ рази хьурай)* агакьарнавайвал, Аллагъдин Расулди *(Аллагъдин салават ва салам хьуй вичиз)* лагъана *(мана)*:

«Дугъридани, аманат (ихтибарвал, вафалувал) инсанрин риклерин асулда аваз авуднава, ахпа Къуръан авуднава - бес абуруз чир хъана Къуръандай ва чир хъана Суннадай».

Гъугъуьнлай ада чаз вафалувал (аманат) гъикъ хъийидатла ахайна. Ада *(Аллагъдин салават ва салам хьуй вичиз)* лагъана *(мана)*:

«Инсан ахварал фида ва иманни вафалувал адан рикляй вахчуда ва амуькда адан гел - нукътла хътин. Нубатдин сеферда ам мад ахварал фида ва вафалувал (аманат) мад адан рикляй вахчуда ва амуькда ана гел куркур (пих) хътин. Кузвай цук элкъевез авахъна квачелай ва кана куркур хъана ва ваз кжак хъана (дакьуна) аквада, амма адан кьене шей авач. Ахпа ада гъевчи къван (кьал) къачуна, вичин квачелай агъуз вегъена, элкъевез-элкъевез - (бес) ваз аквада инсанри савдадин икьрар ийиз сада-садаз, амма саки садани аманат (вафалувал) кьилиз акъудач. Та лугъуда инсанри: дугъридани, атла флан кьебилада вафалу кас ава. Та лугъуда итимдиз: «Гъикъван дурумлуди я ам! Гъикъван зирекди я ам! Гъикъван гзаф акьуллуди я ам! Амма адан рикле са зерредин заланвал авай шей къванни иман жедач».

(КъатI ама)

1 Гъадис имам Агъмада гъана

2 Гъадис Муслима гъана

3 Гъадис Муслима гъана

4 Гъадис Муслима гъана

Уьлкведа ва дуьньяда

Гъазурайди – Муса АГЪМЕДОВ

Агъалийриз кьулайвал патал

2023-йисан нетижайралди, уьлкведа 340 миллиондай виниз госкъуллугъар агъалийриз электронный кьайдада агакьарнава. Идакай, вице-премьер Дмитрий Чернышенкодин гафарал асаслу яз, РФ-дин гъукуматдин сайтда хабар гузва.

Чиновникди кьейдзавайвал, эгер 2019-йисуз гзафбуруз талуьк яшайишдин метлеб авай саки 5 процент къуллугъар электронный кьайдада кьачуз жезвайтла, алай вахтунда и рекъем 100 процентдив агакьнава. Адан гафаралди, 87 процентдилай виниз справкаяр, яшайишдин рекъай тайин къезилвилер ва пособияр онлайн кьайдада кьачуз жезва. Алай йисан эхирра амай 13 процентни винидихъ къалурнавай кьайдадал хкида.

Чернышенкоди алава хъувурвал, «Госкъуллугъарин» портал, трафикдин къадардал гьалтайла, уьлкведа рекъемрин экосистемайрин сиягда 5-чкадал ала. И порталда алай вахтунда 115 миллиондив агакьна «учетный записар» регистрация авуна. Гар юкъуз порталдин аудитория саки 11 миллион касдикай ибарат жезва. Хабар гузвайвал, кьилди кьачуртла, тек са алаатай йисуз агъалийриз 340 миллиондай гзаф «къуллугъар» агакьарнава. 2022-йисав гекъигайла, им 100 миллиондин гзаф я.

Вице-премьерди гъакни «суперсервисдин» кьвалахдикайни баян гана. Ада кьейд авурвал, кьилди кьачуртла, и серенжемдин куьмекдалди аял хъанвайди тестикъарзавай шагъадатнама, талуьк тир идарайриз (МФЦ-диз, ЗАГС-диз) фин тавуна, регистрация ийидай мумкинвал жезва. Кьейдзавайвал, и жигъетдай алай вахтунда 350 агъзурдалай виниз электронный арзаяр вуганва.

Базардиз еке итиж ийизва

Алатай йисуз уьлкведин АПК-дин продукция ОАЭ-диз экспорт авунин къадар, пулдин кьиметдалди гъсаба кьурла, 72 процентдин артух хъанва. Метягърин заланвилин къадар лагъайтла, 2022-йисав гекъигайла, 2,8 сеферда гзаф хъанва - 902 агъзур тонндал къван. Идакай «Агроэкспорт» центрадин сайтда хабар гузва.

Чешмеди кьиззайвал, Урусатдай Арабрин Сад хъанвай Эмиратриз ракурзавай кьилин продукция техил я.

ОАЭ-да РФ-дин алишверишдин хиле векил Андрей Терехинин гафаралди, Арабрин Сад хъанвай Эмиратрин импорта Урусатдин недай сурсетди кьунвай чка гъелелиг акъван члехиди туштлани, эхиримжи йисара уьлкведин компанияри а базардиз еке итиж ийизва.

Рекьер туькьур хъийида

2024-йисуз уьлкведа 23 агъзур километрдай виниз автомобилрин рекьер туькьур хъувун пландик кутунва. Идакай «Росавтодордин» сайтда хабар гузва.

Алатай йисан нетижайрикай лагъайтла, чешмеди кьейдзавайвал, шаз, санлай къачурла, 243 миллион кв. км-дин къадарда аваз рекьера кьирдинни бетондин къаришма канва, 28,6 агъзур километр автомобилрин рекьер туькьур хъувунва (25 агъзур километр - регионринбуру ва 3,6 агъзур километр - федеральный дережадинбуру).

Идалайни гъейри, цийи ва цийиикла туькьурнавай (реконструкция хъувунвай) рекьерин яръиввал 2,1 агъзур километрдив барабар я (1 агъзур километр - регионринбуру, 1,1 агъзур км. - федеральный дережадинбуру).

Чешмеди гъакни, уьлкведин транспортдин министр Виталий Савельеван га-

фарал асаслу яз, хабар гузвайвал, жемиьтин улакьрин хел вилик тухудай («Развитие общественного транспорта») федеральный проектдин сергъятра аваз, 2023-йисуз уьлкведин са жерге регионри саки 4,5 агъзур ульчме цийи техника агакьарнава. Ци лагъайтла, регионри, махсус программадин сергъятра аваз, 7 агъзур ульчмедилай виниз цийи техника агакьарун пландик кутунва.

Къугъне квалерай куьчарда

2024-йисуз «Жилье и городская среда» милли проектдин пландин бинедаллаз 98,6 агъзур касдилай тимили тушиз агъалияр чур гьалда авай квалерай куьчарда. Идакай, уьлкведин вице-премьер Марат Хуснуллинан гафарал асаслу яз, РФ-дин гъукуматдин сайтда хабар гузва.

Чешмеди кьейдзавайвал, куьчардай чур гьалда авай яшайишдин квалерин майданрин къадар саки 1,8 миллион кв. метрдиз барабар жеда.

Хуснуллинан гафаралди, алай йисан сад лагъай вацра ишлемишун патал менфят къахчуз техжезвай квалерай цийи квартирайриз 5500 кас куьч хъанва (абурун арадай 2017-йисан январдалди чур гьалда авайбуру яз тайнарнавай квалерай - 5370 кас, 2017-йисалай 2022-йисалди яшамаш хъун патал ишлемиши техжезвай квалер яз тайнарнавай чайрай - 186 кас).

Вице-премьерди гъакни хабар гайивал, вичикай ихтилат физвай серенжемдин рекъемар пландик кутунвай къадардилай артухни алаз кьилиз акъудзава. ИкI, милли проектдин сергъятра аваз, 2024-йисан эхирдалди 560 агъзурни 830 кас куьчарун пландик кутунвай. Амма 2019-йисалай инихъ 11,34 миллион кв. метрдин яшайишдин квалерай куьчарнавай агъалийрин къадар 674 агъзурни 410 касдив агакьнава.

Рикел хкин, виликдай чна, Марат Хуснуллинан гафарал асаслу яз, хабар гайивал, план артухни алаз кьилиз акъудиз алакьунин себебрикай сад ам я хьби, программа уьмуьрдиз кечирмишун патал пулдин такъатар вахтунилай виликамаз агакьарнава. Яни регионрихъ, мисал яз, къведай йисуз чара ийизвай пулдин такъатар, виликамаз къачудай мумкинвал хъана. Уьлкведин гъукуматди разивал гайи и серенжемди агъалияр чур гьалда авай квалерай фад куьчариз куьмекна.

(Шкил РФ-дин гъукуматдин сайтдай къачунва)

Еришар агъузарзавач

Уьлкведа балугъар кьун артух хъун йисан эвел кыледай инихъ давам жезва. Идакай «Росрыболовстводин» телеграмканалда хабар гузва.

ИкI, чешмеди кьейдзавайвал, ЦСМС-дин (Центр системы мониторинга Росрыболовства) делилралди, февралдин сифте кылерай 516,6 агъзур тонн продукция гъасилнава (добыто). Алатай йисан и муддатдив гекъигайла, им 14 процентдин гзаф я.

Кьейдзавайвал, вичикай ихтилат физвай и хилел машгул федеральный агентстводи балугъарин продукция гъасилзавай ва ам уьлкведин кьенепатан, гъакни кьечепатан базарри агакьарзавай къадар датлана ахтармишзава. Хабар гузвайвал, и серенжем чкадин агъалияр и продукциядалди лазим къадарда таъминарун сифте чкадал эцигун патал кьилиз акъудзавай.

«Лезги газетда» диндин чиркин чкайрал гадарун кьадагъа я.

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин информациядин ва печатдин агентство
367018, Махачкъала,
Насрутдинован пр., 1 «а»
РД-дин «Дагъустан»
«Этномедиахолдинг» ГБУ-дин
регъбер
А.Гъ. ЮСУПОВ
Тел.: 66-00-25
КЪЛИН РЕДАКТОР
М.И. ИБРАГЪИМОВ
Тел.: (872-2) 66-00-60
E-mail: Lezgigazet@etnomediadag.ru

**КЪЛИН РЕДАКТОРДИН
ЗАМЕСТИТЕЛЬ**
К.Н. ФЕРЗАЛИЕВ
66-13-55
ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЪ
Ш.Ш. ШИХМУРАДОВ
ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н.М. ИБРАГЪИМОВ

ЭКОНОМИКАДИН
Ж.М. САИДОВА

**КУЛЬТУРАДИН ВА
ЛИТЕРАТУРАДИН**
М.Т. АЛИМОВ

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
Р.С. РАМАЛДАНОВА

КОРРЕКТОР
М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ДИЗАЙНЕР
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР
Н. ИБРАГЪИМОВ

Газет йиса 52 сеферда акъатзава.

Газет алакьадин, информациядин технологиядин ва массовый коммуникацийрин хиле гуьзчивал авунин рекъай Федеральный къуллугьдин Дагъустан Республикада авай Управленидин 2019-йисан 22-апрелдиз регистрация авуна.
Регистрациядин нумра ПИ №ТУ 05-00420
Макъалаяр редакцияди туькъуьр хъийзва. Макъалайриз рецензияр гузвач ва абур элкьвена вахкузвач. Редакциядинни макъалайрин авторрин фикирар сад тахъун мумкин я. Газетда чап авун патал теклифинавай материалра гъанвай делирин дуьзвилдин ва керчеквилдин патяхъай жавабдарвал авторрин чпин хиве гъатзава.

**РЕДАКЦИЯДИН ВА
ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:**

367018, Махачкъала,
Насрутдинован пр., 1 «а».
Печатдин къвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - ПП200
Зур йисан - ПП171

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00
Чап ийиз вахкана - 17.30

Газет «Издательство» «Лотос» ООО-дин типографияда чапна.
367000, Махачкъала,
Пушкинан кувче, 6.

Тираж 6243

Ⓒ - И лишандик къвай материалар гъакъидихъ чапзавайбуру я.
Ⓡ - Икъван яшар хъанвайбуру къелрай.

Мубаракрай!

«Противопожарная служба Республики Дагестан» ГКУ-дин регъбердин заместитель - управленидин начальник, бине Къурагърин хуръай тир Расим Шамсудинович ИСАЕВАЗ РД-дин Къил Сергей Меликован Указалди «Заслуженный работник пожарной охраны РД» тӀвар ганва.

Расим Исаева фадлай республикадин МЧС-дин къурулушда къвалахва. Гъар жуьредин къуллугърал вичин везифаяр намуслувилелди къилиз акъудна, санал къвалахзавай юлдашрин патай гъурмет къазанмишна.

Шад жедай кар ам я хъи, яргъал йисарин гъакъисагъ зегъметдиз республикадин дережада аваз кутугай къимет ганва.

«Лезги газетдин» редакциядин коллективди Расим Шамсудиновичаз гъурметдин тӀвар рикӀин сидкъидай мубаракзава ва адахъ чандин сагъвалнин яргъи уьмуьр хъун алхишзава.

Сардар Абилян — 65 йис

Шадвилдин межлис

Чи мухбир

Алатай гъафтедин жуьмьа юкьуз СтӀал Сулейманан райондин культурадин къвалле, бажарагълу писатель ва шаир **Сардар АБИЛАН (МЕЖИДОВАН)** 65 йисан юбилейдиз талуькъарна муниципалитетдин администрацияди тешкилна, чӀехи межлис къиле фена.

И мярекатда иштиракай райондин къилин заместитель Лацис Оружева, райондин депутатрин собранидин регъбер Штибег Мегъамедханова, Дагъустандин халкъдин шаир Майрудин Бабаханова, Дагъустандин писателрин Союздин секретарь Максим Алимова, машгъур шаир, журналист Мердали Жалилова чпин рахунра юби-

лярдиз тебрикдин чими келимаяр лагъана.

Залда къватӀ хъанвай Сардар Абилян хурьунвийри ва Къасумхурьун агъалийри мярекат гъаф хушвилелди къабулна, чпин фикирар лагъана.

Къасумхурьун телевиденидин къуллугъчи Музамидин Магъмудова, Дагъустандин лайихлу муаллим Абдул Ашурагъаева Сардар Абилян уьмуьрдикай ва яратмишунрикай гегъенш малуматар гана. Лезги чӀалан муаллим Сегъерханум Османовади гъазурнавай аялрин дестеди юбилярдин ширир гъаф эсерлудаказ къелна.

Межлисдин эхирдай Сардар Абила вичин юбилей къаршиламишиз атанвайбуруз ктабар пайна.

«ЛГ»-дин 6-нумрадиз акъатай кроссворддин жавабар:

ДУЪЗ ЦАРАРА: 4. Дерѣ. 5. Гекъигун. 6. Асул. 9. Чагъан. 12. Хийир. 13. Духан. 15. Дем. 16. Раб. 20. Владикавказ. 21. Аба. 23. Кул. 28. Шахта. 29. Рамаг. 30. Алтай. 32. Жаза. 33. Назрань. 34. Ухул.

ТИК ЦАРАРА: 1. Шемшир. 2. Чиргъ. 3. ТӀурфан. 7. Верч. 8. Сода. 10. Авам. 11. Азар. 14. Къавах. 15. Драва. 17. Бокал. 18. Базар. 19. «Ока». 22. Агъул. 23. Куба. 24. Царнах. 25. Дана. 26. Ирис. 27. Каркун. 31. Турп.

«Лезги газетдин» редакциядин коллективди шаир Зульфигъар Къафлановаз яргъал чӀугур азардикди уьмуьрдин юлдаш **ГУЪЗЕЛАГЪА** рагъметдиз финихъ галаз алакьалу яз, дериндай хажалат чӀугунивди, башсагълугъвал гузва.

Олимпиададин гъалибчияр

Агъмед МАГЪМУДОВ

17-февралдиз Каспийскда, Республикадин образованидин центрада (РЦО), лезги чӀалайни эдебиятдай Дагъустандин халкъдин шаир СтӀал Сулейманан 155 йис тамам хъуниз талуькъарнавай олимпиада къиле фена. Мярекатдин тешкилатчи «Лезги газетдин» редакция тир.

Чпихъ хайи чӀалайни эдебиятдай авай чирвилер ахтарымишиз, и юкьуз РЦО-да Махачкъала ва Каспийск шегъеррин мектебра 6-классра виридалайни хъсандиз къелзавайбуру къватӀ хъанвай. Олимпиададин иштиракчийри таматарзавай тапшургъар пуд паюникай ибарат тир: чӀалайни эдебиятдай тѣстер, гафунин морфемайрин разбор ва тѣст-диктант. Къазанмишиз жезвай баллрин вичин къилин къадар 60-даз барабар тир. Къвалахриз «Лезги газетдин» къилин редактор Мегъамед Ибрагъимовани адан заместитель Куругъли Ферзалиева къимет гана.

Олимпиададин نتیжаар ихътинбуру хъана: 1-чка - Рамазан Пирмегъамедов (5-нумрадин лицей, Махачкъала); 2-чка - Алина Пирметова (4-нумрадин мектеб, Каспийск); 3-чка - Самуят Келентарова (14-нумрадин мектеб, Каспийск); 4-чка - Угълангерек Саруханова (12-нумрадин мектеб, Махачкъала); 5-чка - Фатима Мегъамедова (9-нумрадин лицей, Махачкъала).

Гъалибчийриз дипломар, 10, 8, 5, 4, 3 агъзур манатдин къадарда аваз пул-

дин пишкешар ва лезги писателрин - Пакизат Фатуллаевадин, Нариман Ибрагъимован, Юрмет Нагъиеван - ктабар гана. Дипломризни 3 агъзур манатдин къадарда аваз пулдин пишкешриз гъалибчи аялрин муаллимарни лайихлу хъана. Идалайни гегъйри, олимпиадада иштиракай амай аялризни махсус сертификатрни ктабар багъишна.

Къейд ийин хъи, шабагъар вахкунин мярекатда лезгийрин милли медениятдин федеральный дережадин автономиядин (ФЛНКА) векил Садикъ Гъасановани иштиракна. Ада иллаки шегъердин чкада хайи чӀал хуьнихъ ва вилик тухунихъ авай важиблувилай иختилатна, олимпиада тешкилай «Лезги газетдин» редакциядин коллективдиз сагърай лагъана.

Мегъамед Ибрагъимова хабар гайивал, цӀи олимпиада ирид лагъай сеферда тешкилнавай. И сеферда ам XX асирдин Гомеран юбилейдихъ галаз алакьалу авунвайвилай тешкилатчийри пулдин пишкешрин фондунин ва къвенкъвечи чкайрин къадар артухарнавай.

«Лагъана къанда, олимпиададиз къевзвай аялрин къадар йисалай-суз гъаф жезва. Мисал яз, шаз олимпиадада 15 аялди иштиракна, цӀи абурун къадар 20-дав агакьна. Зи фикирдалди, алакьунар авай аялар вичел акъудун, абурук руьгъ кутун ва санлай шегъеррин мектебра къелзавай аялри хайи чӀалар чируниз ийизвай итиж артухарун патал ихътин мярекатар мукъвал-мукъвал тешкилунихъ еке метлеб ава», - лагъана М.Ибрагъимова.

Сканворд

Туькъуьрайди — К.ФЕРЗАЛИЕВ

Чепелрин къунши хурь					
		Жегьил, ругул		Перудин меркез	Маларин ем
Авсият					
	Гун-къачун, алвер		Манасуз рахунар	Марф	Писатель ... Яралиев
		Хъел, ажугъ		Лезгийрин ярж	
Килигдай орган					